

İntihal | Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

| This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

BİNANIN YIKILMASINA NEDEN OLMA AÇISINDAN KÜMÜLATİF NEDENSELLİK

CUMULATIVE CAUSATION IN THE CONTEXT OF CAUSING THE COLLAPSE OF A BUILDING

Dr. Mustafa Limoncu*

ÖZ

Bu makalede, ceza hukukunda birleşen (kümülatif) nedensellik kavramı teorik ve uygulamalı açıdan kapsamlı biçimde incelenmiştir. Ceza sorumluluğunun temel yapıtaşlarından biri olan nedensellik bağı, özellikle birden fazla failin katkısının bulunduğu çok aktörlü durumlarda önemli tartışmalara yol açmaktadır. Bu bağlamda, birden fazla kişinin hukuka aykırı davranışlarının birlikte bir neticeye yol açtığı durumlarda klasik nedensellik teorilerinin yetersiz kaldığı görülmekte; bu durum birleşen nedensellik (kümülatif nedensellik) olarak adlandırılmaktadır. Makalede bu kavramın tanımı, teorik temelleri, şart teorisi ve uygun illiyet teorisiyle ilişkisi; ayrıca Alman ve Türk hukuk sistemlerindeki yargı kararları ve akademik tartışmalar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Konunun bilimsel boyutu kadar, uygulamadaki görünüş biçimi üzerinden analizlere yer verilmiş, yapı çökmeleri konusunda kümülatif nedenselliğin etkileri somutlaştırılmıştır. Ek olarak, birleşen nedenselliğin sınırları, failin kusurunun derecesi ve alternatif nedensellik durumları gibi konular tartışılmış; çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur.

Özellikle birden fazla failin hareketinin/hareketsizliğinin bina yıkılmasına yol açtığı durumlarda ortaya çıkan nedensellik ilişkisine odaklanılmıştır. Örneğin, müteahhidin kullandığı betonun mukavemetinin çok düşük olması, bunun yanı sıra mühendisin yaptığı projenin yönetmeliklere, fen ve sanat kurallarına açıkça aykırı olması nedeniyle binanın yıkılması durumunda, (iştirak iradesi olmaksızın) birden fazla failin neticeye katkısı ve eylemin nedenselliği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nedensellik, alternatif nedensellik, kümülatif nedensellik, bina göçmesi, sorumluluk.

* Avukat.

0000-0002-6293-0284 mustafalimoncu@gmail.com

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International.

ABSTRACT

This article examines the concept of cumulative causation in criminal law from both theoretical and practical perspectives. Causality, a cornerstone of criminal liability, becomes particularly complex in multi-actor scenarios where several individuals contribute to a harmful result. In such situations, classical causation theories often fall short, leading to the emergence of the concept of cumulative causation. This occurs when the combined unlawful conduct of multiple actors causes a result that none could have produced alone.

The article discusses the theoretical foundations of cumulative causation and its relationship with the *conditio sine qua non* theory and the theory of adequate causation. Judicial decisions and academic debates within German and Turkish law are analyzed to provide a comparative understanding.

Practical implications are illustrated through real-life contexts, especially building collapses, where the actions or omissions of multiple individuals—such as engineers and contractors—combine to produce a fatal result. For instance, if a collapse stems from both substandard concrete used by a contractor and a structurally flawed design by an engineer, each contribution is examined for its causal role.

The study also explores the limits of cumulative causation, the allocation of blame, and the relevance of alternative causation, offering potential solutions to these complex legal issues.

Keywords: Causality, alternative causality, cumulative causality, building collapse, liability.

GİRİŞ

Ceza hukukunda nedensellik bağı suç teorisi açısından önemli bir yer tutar. Özellikle netice suçlarında nedensellik bağı, sorumluluğun temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilmiştir. Ancak klasik teoriler (örneğin şart teorisi¹), birden fazla nedenin etkili olduğu vakalarda yetersiz kalmaktadır. Kümülatif nedensellik bu boşluğu doldurmayı amaçlayan teorik bir çabadır. Özellikle yapı çökmeleri, çevre felaketleri, tıbbi ihmaller gibi birden fazla failin neticeye katkısının olduğu durumlarda (çok aktörlü suçlarda) nedensellik bağının ortaya konulması önem taşımaktadır.

Türkiye gibi aktif tektonik kuşaklar üzerinde yer alan ülkelerde, bina yıkımları yalnızca doğal afetlerin kaçınılmaz sonucu olarak değil, aynı zamanda mühendislik, mevzuat, denetim ve toplumsal bilinç eksikliklerinin bir araya gelmesiyle oluşan çok boyutlu bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1999 Marmara Depremi ve 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında ortaya çıkan ağır yıkım tablosu, yapı güvenliği ve denetim süreçlerinin eleştirel biçimde yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır².

Depremler, zemin özellikleri ve yer hareketlerinin doğrudan etkileri ile birlikte, yapının mimari tasarımı, taşıyıcı sistem düzeni, malzeme kalitesi ve uygulama doğruluğu gibi teknik parametrelerle birleştiğinde, bir felaketin oluşturduğu yıkımın şiddetini belirleyen temel unsurlar hâline gelmektedir. Binanın yıkılmasını tek bir sebeple açıklamak çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Öte yandan teknik eksiklikler, yapı denetim sistemindeki aksaklıklar, imar afları, cezai yaptırımların etkin olmaması, toplumsal bilinç düzeyinin düşük oluşu ve kentsel rant baskısı gibi etkenler de yıkıma sebep olan yapısal sorunlar olarak karşımızda durmaktadır³. Çalışmamızda nedensellik kavramıyla ilgili olarak doktrinde yer alan görüşlere yer verilmiştir. Çalışmanın başında bina çökmesine neden olan sebep (fil/hareket) ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Konu hakkındaki yargı kararlarına yer verilmiştir.

Binanın yıkılması; kasten veya taksirle ölüme neden olma, kasten veya taksirle yaralama, genel güvenliğin kasten veya taksirle tehlikeye atılması, mala zarar verme, görevi kötüye kullanma, imar kirliliğine neden olma gibi çok sayıda suça vücut verebilmektedir. Bu çalışmada

¹ Şart teorisi sorumluluk alanını katlanılmaz bir biçimde genişletmekle eleştirilmiştir. Mahmut Koca ve İlhan Üzülmmez, *Ceza Genel Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 135; Bu eleştiriler dikkate alındığında, örneğin bir katilin anne ve babasının, çocuğu dünyaya getirmekle onun ölümüne dolaylı olarak neden oldukları ileri sürülebilir. Claus Roxin, *Strafrecht – Allgemeiner Teil* (Band I), München: C.H. Beck, 2020, s. 294. Aynı şekilde, bir kişinin bir silahla öldürülmesi olayında, failin eylemi kadar silahı icat eden kişinin de ölümün gerçekleşmesinde dolaylı bir etkisi olduğu söylenebilir. George P. Fletcher, *Rethinking Criminal Law*, Boston: Little, Brown and Company, 1978, s. 430. Bu tür örnekler, nedensellik teorisinin sınırsız bir nedensellik zincirine yol açabileceği gerekçesiyle eleştirilmesine neden olmakta ve teoriye yöneltilen temel itirazlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Hans-Heinrich Jescheck ve Thomas Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil*, Berlin: Duncker & Humblot, 1996, s. 321.

² Mustafa Erdik, “İstanbul Deprem Erken Uyarı ve Acil Müdahale Sistemi,” in *Şehirlerimizin Geleceği: Tehditler ve Fırsatlar*, ed. Mustafa Küçükural, İsmail Şaşmaz, Nevzat Albayrak, Erkan Baltacı ve Fatih Göksoy, İstanbul: Over, 2011, 47–51, s. 48.

³ Rıdvan Demirtaş, “Türkiye’de Yapı Denetim Sistemi ve Bina Güvenliği İlişkisi”, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2019, s. 115; Büşra Kılıç, “İmar Aflarının Kent Güvenliği Üzerindeki Etkileri: 1984–2018 Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2020, s. 95.

binanın yıkımına neden olan olay, birden fazla failin hareketi/hareketsizliğinin⁴ yıkıma neden olması, illiyet bağlarının birleşmesi sonucu neticenin meydana gelmesi gibi tartışmalar üzerinde durulmuştur.

Ceza hukukunda nedensellik bağı, failin hukuka aykırı davranışı ile meydana gelen sonuç arasında cezai sorumluluğu doğuracak bir ilişkinin varlığını ifade eder. Özellikle birden fazla kişinin eylemleri sonucu ortaya çıkan neticede, klasik nedensellik teorileri bu ilişkiyi açıklamakta yetersiz kalmaktadır⁵. Ceza hukukunda tek bir fiilin netice doğurmaya yeterli olmadığı, ancak birden fazla hareketin birleşmesiyle neticenin meydana geldiği durumlarda ortaya çıkacak sorumluluğun belirlenmesi gerekir. Bu nedenle genel olarak nedensellik, özel olarak kümülatif nedensellik kavramlarının iyi anlaşılması gerekmektedir.

I. BİNA YIKILMASINA NEDEN OLAN FİİL VE TEKNİK FAKTÖRLER

A. GENEL OLARAK

Girişte belirtildiği üzere, bir binanın kendiliğinden veya doğal bir afet sonucu yıkılması halinde çeşitli suç tipleri ortaya çıkmaktadır. Taksirle ölüme neden olma, taksirle yaralama, genel güvenliğin tehlikeye sokulması, görevi kötüye kullanma bunlardan bazılarıdır. Bu suçlar serbest hareketli⁶ suçlardır. Konumuz özelinde, kastedilen bu serbest hareket binanın taşıyıcı sisteminin yetersiz planlanması, binada kalitesiz malzeme kullanılması, kötü zemine inşaat yapılması, binaya sonradan müdahalede bulunulması gibi şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

2023 Yılında gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası yıkılan binalara ilişkin açılan ceza davalarında, kümülatif nedensellik ilkesi kapsamında birçok sanık hakkında ceza sorumluluğunun bulunduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır⁷.

1999 Yılında yaşanan Marmara Depremi, yapı sektöründe kapsamlı bir dönüşüm ihtiyacını ve yapı kalitesinin ciddi biçimde sorgulanması gerektiğini ortaya koymuştur. 2011 yılındaki Van Depremi'nin ardından alınan tedbirlerin yetersizliği, yaşanan hasarlarla birlikte bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. Ülkemizin önemli bir kısmı deprem kuşağında yer almakta

⁴ Doktrindeki bir yaklaşıma göre, bir fiilin “eksik veya hatalı şekilde yapılması”, aktif bir davranış biçimi olarak değerlendirilmelidir; buna karşılık bir fiilin hiç yapılmaması ise ihmal kapsamında değerlendirilmelidir. Bu temel ayırmadan hareketle, eksik veya hatalı bir icraatın başkasına zarar vermesi durumunda failin ceza hukuku açısından sorumluluğu, ihmale değil, aktif icraya dayanmalıdır. Bu çerçevede, yapı üretim sürecinde teknik düzenlemelere veya yasal mevzuata aykırı şekilde inşa edilen binaların çökmesi sonucu ölüm veya yaralanma gibi sonuçların ortaya çıkması hâlinde sorumluluğun dayanağı olarak ihmali davranış değil, doğrudan icra edilen hukuka aykırı eylem esas alınmalıdır. Zira bu tür eylemler, salt bir gözetim veya yükümlülüğü yerine getirmemekten ibaret olmayıp, aynı zamanda aktif bir şekilde hukuka aykırı sonuç doğuran bir icra faaliyetini temsil etmektedir. Bu nedenle ceza hukuku kapsamında sorumluluğun değerlendirilmesinde, teknik hataların veya bilinçli uygulama kusurlarının, failin doğrudan fiili olarak kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Fatih Yurtlu, “Mevzuata Aykırı İnşa Edilen Yapıların Depremde Yıkılması Nedeniyle Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalar Bakımından Ceza Hukuku Sorumluluğu”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 81 (Deprem Özel Sayısı-I), (2023), s. 381.

⁵ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler (23. Bası), Ankara: Adalet Yayınevi, 2023, s. 512.

⁶ Bir suç tipinde fiilin hangi şekilde gerçekleştirileceği kanunda açıkça belirlenmemişse, bu tür suçlar öğretide “serbest hareketli suçlar” olarak adlandırılmaktadır. Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 180.

⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/yikilan-binalarin-sorumlulari-yargilaniyor/3472234>

olup, sık tekrarlayan afetlerde ağır can ve mal kayıpları yaşanmaktadır⁸. Deprem gibi büyük ölçekli afetlerin ardından yaşanan bina çökmesi vakaları, sıklıkla çok sayıda insanın yaşamını yitirmesi, yaralanması, kalıcı sakatlıklar yaşaması ve ciddi malvarlığı kayıpları ile sonuçlanmıştır⁹. Güvenli binalar inşa edilmesi ve buna aykırı davranışların cezalandırılmasında kamu güvenliği açısından yarar bulunmaktadır.

Binanın yıkılması dolayısıyla ortaya çıkan özel hukuk ve kamu hukuku sorumluluğu kadim zamanlardan beri tartışılmıştır. Roma hukukunda, bu tür bir eylem sonucunda zarar meydana gelmişse zarara uğrayan kişi, binada ikamet eden kişiye karşı zararın iki katı tutarında tazminat talebinde bulunabilmiştir¹⁰. Bina güvenliğinin sağlanamaması yalnızca bireyler arası özel hukuki bir mesele olmayıp aynı zamanda kamu otoritesini de ilgilendirmiştir. Zira binaların toplumsal yaşamda hayati bir fonksiyon üstlenmesi, devletin de bu konuda **düzenleyici ve denetleyici sorumluluğu bulunmaktadır**¹¹. İslam hukuku açısından bina veya yapı eserinden doğan zararlarda malikin sorumluluğu, sözleşme dışı bir niteliğe sahiptir. Malik, zarar verici bir fiilde kusurlu ise, bu durumda kusura dayalı sorumluluk esaslarına göre sorumlu tutulmuştur¹².

Konumuz özelinde bina çökmesine neden olan eylemin belirlenebilmesi ve failin cezalandırılabilmesi açısından öncelikle suç fiilinin ortaya konulması gerekmektedir.

B. TAŞIYICI SİSTEM YETERSİZLİKLERİ

Nüfus artışı, plansız ve kontrolsüz kentleşme ile ekonomik kaygılar, Türkiye'nin deprem mühendisliği alanında sahip olduğu bilimsel birikime rağmen uygulama düzeyinde yetersizlikler yaşandığını göstermektedir. Bu durum, mevcut yapı stokuna ilişkin sorunların yalnızca belirli bölgelerle sınırlı kalmadığını, aksine tüm ülkeyi etkileyen yapısal bir hal aldığını açıkça ortaya koymaktadır¹³. Zira hemen her afetten sonra can kayıpları yaşanmakta ve çeşitli ihmaller kamuoyunda tartışılmaktadır.

Teknik faktörler, bina yıkımlarının doğrudan nedenleri arasında en belirgin olanıdır. Yapının taşıyıcı sistem tasarımı, kullanılan malzeme kalitesi, zemin özellikleri ve yapım sürecindeki uygulamalar, binanın afetlere karşı dayanıklılığını doğrudan etkilemektedir¹⁴. Bu faktörler, çoğu zaman yıkımın temel yapım ilkelerinden kaynaklı sebeplerini oluşturmaktadır.

⁸ Rabia Safa Özen, "Mimari Tasarımda Betonarme Yapıların Türk Deprem Yönetmeliği Açısından Taşıyıcı Sistem Düzensizliğinin Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2018, s. 11.

⁹ Filiz Saraç, "Bina Çökmesine Neden Olma Sureti ile Genel Güvenliğin Taksirle Tehlikeye Sokulması Suçu", Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, 2008, s. 23.

¹⁰ Max Kaser, *Roman Private Law*, Durban: Butterworths, 1996, s. 224.

¹¹ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Oxford: Oxford University Press, 1996, s. 1052.

¹² Mehmet Aykanat ve Melikşah Aydın, "Osmanlı Hukukunda Bina veya Yapı Eseri Malikin Sorumluluğu", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı 1 (2020), s. 212.

¹³ Mehmet İnel, Hayri Baytan Özmen, Bayram Tanık Çaycı, "Simav ve Van Depremleri (2011) Yapı Hasar Nedenlerinin Değerlendirilmesi", Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt 19, Sayı 6 (2013), s. 256.

¹⁴ Uğur Ersoy ve Güney Özcebe, *Betonarme*, Ankara: Evrim Yayınevi, 2018, s. 142.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve merkez üssü Kahramanmaraş olan iki büyük deprem, Türkiye'nin yaşadığı en yıkıcı afetlerden biri olmuştur. Bu depremler 11 ili doğrudan etkilemiş, yaklaşık 50.000 kişinin hayatını kaybetmesine ve 200.000'in üzerinde yapının yıkılmasına ya da ağır hasar almasına yol açmıştır¹⁵.

Bu bölümde, söz konusu depremler bağlamında bina yıkım nedenleri teknik, hukuki, toplumsal ve idari boyutlarıyla somut saha verilerine dayanarak incelenmektedir. Deprem bölgesinde yapılan saha gözlemleri ve teknik raporlarda, yapıların büyük bir kısmında taşıyıcı sistemin yetersiz olduğu ortaya konulmuştur¹⁶. Yapılan **yargılamalarda hazırlanan bilirkişi raporlarında**; yıkılan binalardaki betonun basınç dayanımı olması gerekenin yarısını dahi sağlamadığı görülmektedir. Beton içerisinde standart dışı malzemeler kullanıldığı tespit edilmektedir. Ayrıca donatı çeliğinin paslı, eksik ya da düzensiz yerleştirildiği bilirkişi marifetiyle belirlenmiştir. Yıkım sonucuna etkisi bakımından ilgili başlık altında yargı kararlarına yer verilmiştir.

Binaların yıkılmasında en kritik teknik etkenlerden birinin, taşıyıcı sistemin yetersizliği olduğu ifade edilmektedir. Yetersiz kesit boyutları, uygun olmayan kolon-kiriş birleşimleri, kısa kolon uygulamaları ve düzensiz yapı geometrisinin binanın deprem altındaki performansını zayıflattığı ve bu nedenle binaların yıkıldığı tespit edilmiştir. Hazır beton kullanımının geç yaygınlaşmasının da beton kalitesinde ciddi yetersizliklere yol açtığı ve bu durumun çok ciddi yapısal hasarların oluşmasında etkili olduğu ifade edilmiştir¹⁷. Ancak meydana gelen hasarların yalnızca beton kalitesine indirgenmesi doktrinde eleştirilmiş ve yanıltıcı bulunmuştur¹⁸. Bu tartışmayı önemli bulmaktayız. Zira konumuz olan nedensellik açısından yıkımın beton kalitesinden mi meydana geldiği yoksa birden fazla sebebin mi yıkıma yol açtığı nedensel hareketin tespiti açısından kıymetlidir.

Yanlış yapılan statik hesaplamalar, yetersiz ya da eksik taşıyıcı sistem elemanları, uygun olmayan yapı malzemelerinin kullanımı ve denetim süreçlerindeki aksaklıklar, yapıların deprem karşısındaki dayanımını ciddi biçimde zayıflatmakta ve yıkım riskini artırmaktadır¹⁹. Hazır betonla inşa edilen ve nispeten yeni olan yapıların da bir kısmı hasar görmüş veya tamamen yıkılmıştır. Bu yapıların yıkım nedenleri arasında, yanlış statik tasarım ve yetersiz donatı detaylandırması olduğu öne sürülmüştür²⁰. Kısa kolon, düzensiz taşıyıcı sistem ve hatalı temel detaylarının bina yıkımlarındaki yapısal anahtar sorunlar olduğunu ortaya konulmuştur²¹. Yapı

¹⁵ TBMM Deprem Araştırma Komisyonu, 6 Şubat 2023 Tarihli Depremlerin Sonuçlarının Araştırılması Raporu, Ankara: TBMM Yayınları, 2023, s. 112.

¹⁶ TBMM, 6 Şubat 2023 Tarihli Depremlerin Sonuçlarının Araştırılması Raporu.

¹⁷ Ersoy ve Özcebe, *Betonarme*, s. 84.

¹⁸ İnel, Özmen ve Çaycı, "Simav ve Van Depremleri (2011) Yapı Hasar Nedenlerinin Değerlendirilmesi", s. 261.

¹⁹ Zekai Celep ve Nahit Kumbasar, "Depremin Yapılar Üzerindeki Etkileri ve Yapısal Tasarım İlkeleri," Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt 13, Sayı 1 (2007), s. 38.

²⁰ İnel, Özmen ve Çaycı, "Simav ve Van Depremleri (2011) Yapı Hasar Nedenlerinin Değerlendirilmesi", s. 261.

²¹ Ayça Akbaş ve Özlem Çalışkan, "Yapıların Deprem Performansını Artırmak Amacıyla Kullanılan Malzemeler ve Güçlendirme Teknikleri", 6 th International Conference on Applied Engineering and Natural Sciences, (2024), s. 547.

literatüründe ‘yumuşak kat’ olarak adlandırılan ve ticari alan olarak kullanılan zemin katlarda yeterli yatay dayanımın sağlanmaması da yapıların çökme nedenleri arasında gösterilmiştir²².

Taşıyıcı sisteme bağlı bina göçmesi olaylarında planlamadan kaynaklı sebeplerle netice arasında illiyet bağı mevcutsa mimar ve mühendislerin, yapımdan kaynaklı sorunların varlığı halinde müteahhit ve şantiye şeflerinin, denetim ihmalleri halinde ise yapı denetim kuruluşu personeli ve belediye personelinin sorumluluğu gündeme gelecektir.

C. ZEMİN KOŞULLARI

Üzerine yapıların inşa edildiği zemin özellikleri, yapının dayanımını etkileyen hayati faktörler arasında gösterilmiştir. Özellikle taşıma gücü düşük, gevşek ve suya doygun zeminlerde inşa edilen yapılarda sıvılaşma riskinin oldukça yüksek olduğu bildirilmektedir. 1999 Marmara Depremi sırasında İstanbul’un Avcılar bölgesindeki yapıların çoğunun bu nedenle ağır hasar gördüğü veya yıkıldığı bildirilmektedir. TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası tarafından yayımlanan rapora göre, yıkılan binalarda tespit edilen yapısal hasarlar; zayıf zemin özellikleri, malzeme yetersizlikleri, yapım tekniklerindeki kusurlar ve yapısal düzensizliklerin neden olduğu hatalar şeklinde sınıflandırılmıştır²³. Marmara Depremi sonrasında yapılan saha incelemelerinde zemin sıvılaşmasının yıkımın temel nedeni olarak ön plana çıktığı belirtilmiştir.

Deprem bölgelerinde yürütülen saha çalışmaları, meydana gelen yapısal hasarların önemli bir bölümünün zeminden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Bazı binaların doğrudan yapısal hasar almamasına rağmen temellerinde farklı oturmaların meydana geldiği, hatta bu nedenle bütün olarak yatayda devrilme ve oturma gösterdikleri tespit edilmiştir²⁴.

Zemin koşullarına bağlı bina göçmelerinde zemin etüt raporlarını hazırlayan jerodezi/jeofizik mühendislerinin, zemin özelliklerine aykırı proje yapılması halinde inşaat mühendislerinin ve denetim personelinin sorumluluğu doğabilecektir.

Yıkım sebebinin tespiti açısından yapının zeminine ilişkin değerlendirmeler önemlidir. Zira imalat ya da proje hatası değil de zemine bağlı sebeplerle yapının yıkılması halinde; neticeye sebep olan fiil, dolayısıyla da fail farklılaşacaktır. Yahut tüm sebepler bir araya gelerek yıkım gerçekleşmişse, bu durumda birleşen nedensellik konusunun aydınlatılması gerekecektir.

D. MALZEME KALİTESİ

Beton kalitesi ve donatı özellikleri, yapının dayanıklılığı açısından belirleyici parametreler olarak zikredilmektedir. Türkiye’de 2000 yılı öncesinde inşa edilen yapıların büyük çoğunluğunda düşük dayanımlı beton kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca çelik donatının paslı, deforme olmuş veya standarda uygun olmayan şekilde yerleştirilmesinin kolon ve kirişlerde

²² Mehmet Sağlam ve Esra Bostancıoğlu, “Taşıyıcı Sistem Tasarımı Kaynaklı Deprem Hasarlarının Değerlendirilmesi: Gaziantep Örneği,” Mimarlık, Planlama, Tasarım Alanında Akademik Analiz ve Tartışmalar, Sayı 69, (t.y.), s. 77.

²³ TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası 2023 Tarihli Deprem Raporu.

²⁴ Tuncel Gökdoğan, Aybüke Nur, Nihat Sinan Işık ve Seyhan Fırat, “6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Zemin Davranışları: Vaka Analizi”, Türk Mühendislik Araştırma ve Eğitimi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1 (2024), s. 49.

kırılma riskini artırdığı ifade edilmiştir²⁵. Hasar gören binalarda betonun kalıp sonrası düzgün kürlenmediği, donatının bağlanmasında ise düzensizlikler bulunduğu, beton kalitesinin düşük olduğu, standart dışı malzeme kullanıldığı aşağıda verilen Yargıtay kararlarına yansımıştır.

Deprem sonrası yargılamaların neredeyse tamamında “deprem bölgelerinde kullanılacak binalarda dikkate alınması gereken minimum beton sınıfları”na atıf yapılmıştır. Binalar karot numuneler üzerinde gerçekleştirilen basınç deneyi sonucunda, numunelerin ortalama basınç dayanımının çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca dökülen betonun oldukça heterojen olduğu belirlenmiştir²⁶.

Sonuca etkili olma bakımından majör sebeplerden biri de kullanılan malzeme kalitesizliğidir. Bu nedenle çok sayıda müteahhit ve fenni mesul, yıkım neticesinden sorumlu tutulmuştur.

E. YAPIM HATALARI

Mühendislik projelerine aykırı uygulamalar, işçilik kalitesizliği ve şantiye denetimsizliği, yapım hatalarının başlıca kaynakları arasında gösterilmiştir. Özellikle düşük maliyetli konut inşaatlarında bu tür aykırılıkların sık görüldüğü belirtilmektedir. Örneğin projede yer alan bir kolonun inşaat sırasında eksik bırakılması ya da yerinin değiştirilmesi, yapının tüm statik dengesini bozmaktadır. Yapım sürecine ilişkin problemler arasında; niteliksiz işçilik uygulamaları, yetersiz denetim ve kontrol mekanizmaları, ayrıca kolon filizlerinin ve demirin eksik ya da hatalı uygulanması gibi unsurlar yer almaktadır. Mimari tasarım ve projelendirme aşamasında hem mekânsal hacim hem de plan düzlemine ilişkin alınan kararların yapıların deprem etkileri altındaki davranışını doğrudan etkilediği belirtilmektedir²⁷. Bu durumda yine uygulayıcı ve denetleyici ajanların sorumluluğu gündeme gelecektir.

Yargı kararlarında mühendislik hizmeti alınmadan yapılan (ruhsatsız) yapıların yıkım riski açısından başta geldiği görülmektedir. Bu durumda Yargıtay müteahhit ve taşeronları sorumlu tutmaktadır. Yıkılan binaların büyük kısmının tasarım ilkelerine uymama, gözetim eksikliği ve düşük kalitede malzeme kullanımından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bu eksikliklerin yanı sıra; bakım ihmali, zamanla yıpranma ve çevresel streslerin birikimi gibi etkilerinde binanın yıkılmasına neden olabileceği ifade edilmektedir. Bu gibi hallerde hangi eylemin

²⁵ Adem Doğangün, “Performance of Reinforced Concrete Buildings During the May 1, 2003 Bingöl Earthquake in Turkey” *Engineering Structures*, Cilt 26, Sayı 6, (2004), s. 841.

²⁶ Yargıtay 12. CD., E. 2022/7981, K. 2023/4116, T. 18.10.2023. Kararda ayrıca “1997-Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmeliğin “7.7.4 Kolon Enine Donatı Koşulları” bölümünde kolon sarılma bölgeleri, kolon orta bölgeleri ve kolon-kiriş birleşim bölgeleri İçin dikkate alınması gereken uzunluklar, bu bölgelerdeki etriye yüzdesi, çap ve aralıkları hakkında bilgiler verilmektedir. X1 Apartmanı için hazırlanan ön inceleme ve bilirkişi raporları ile dosya Üzerinden yapılan incelemelerden etriye çapı açısından yeterlilik gözükürken, etriye aralığı açısından yetersizlikler gözükmektedir. Dosyadaki belgeler incelendiğinde, yıkılan binanın mevcut taşıyıcı elemanlarının donatı detaylandırmasında yetersizlikler olduğu görülmektedir. Ön inceleme ve bilirkişi raporları ile proje verilerine göre kolon boyutları, donatı çap ve adetlerinde farklılıklar vardır. Parça beton numuneler içerisinde boyut itibarıyla standart dışı büyüklükte agregalar mevcuttur. Bazı donatı çubuklarının ise ilgili standardın S220 için öngördüğü minimum kopma-uzama kriterini sağlamadıkları belirlenmiştir.” denilmiştir.

²⁷ Fazıl Akdağ ve Figen Beyhan, “Bir Deprem Ülkesinde Mimarlık Eğitim Sürecinin İrdelenmesi,” *Online Journal of Art and Design*, Cilt, 12, Sayı 1 (2024), s. 89.

neticeyi gerçekleştirdiği (sonuca etkili olduğu) hususunun aydınlatılabilmesi için nedensellik bağının ortaya konulması gerekmektedir.

II. CEZA HUKUKUNDA NEDENSELLİK KAVRAMI

A. GENEL OLARAK

Kanuni düzenlemelerde failin icrasının yanı sıra bir neticenin ortaya çıkmasının arandığı suç tiplerinde, meydana gelen netice ile fail tarafından gerçekleştirilen eylem arasında mutlaka bir nedensellik bağının bulunması gerekmektedir²⁸. Bu bağ, failin fiili ile ortaya çıkan sonuç arasındaki bağlantıyı ifade eder ve ceza sorumluluğunun temel yapı taşlarından birisini oluşturur²⁹. Başka bir ifadeyle nedensellik bağı, failin eylemi ile meydana gelen sonuç arasında bağlantı kurarak, failin hukuki sorumluluğunu tayin eden olgudur³⁰.

Nedensellik bağı, neden-sonuç ilişkisini tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Bu bağ, dış dünyada meydana gelen değişiklik (netice) ile bu değişikliğe sebep olan neden (hareket) arasında kurulan ilişkiyi ifade etmektedir³¹. Suçun oluşabilmesi için bu illiyet bağının varlığı hukuken zorunlu bir unsur olarak kabul edilmekte, failin eylemi ile netice arasındaki ilişkinin kesildiği veya kurulmadığı hâllerde cezai sorumluluk doğmamakta; dolayısıyla bu bağlamda failin sorumluluğu bakımından bir değerlendirme yapılmasına gerek kalmamaktadır. Failin eylemi ile ortaya çıkan netice arasındaki nedensellik bağı esasen doğal ve fiziksel bir olgudur; yani hukuki düzenlemeler tarafından sonradan inşa edilen yapay bir bağlantı değil, olayların doğal akışı içerisinde kendiliğinden ortaya çıkan bir ontolojik vakiyadır³². Bu yönü itibarıyla ceza hukukunda nedensellik bağı, failin davranışı ile gerçekleşen netice arasında objektif ve mantıklı bir bağlantı kurarak failin cezai sorumluluğunu belirlemede asli bir rol üstlenmektedir³³.

Konumuz özelinde sayılan suç tiplerinde, yalnızca eylemin yapılmış olması ve sonucun ortaya çıkması, failin cezai sorumluluğunun oluşması için yeterli değildir. Çünkü eylem ile gerçekleşen netice arasında nedensellik/illiyet bağının kurulması gereklidir. Ceza kanunları genelde nedensellik bağına ilişkin açık hükümler koymamakta; bu hususu çoğunlukla yargı mercilerinin değerlendirmesine bırakmaktadır. Ceza hukuku alanında, nedensellik ilişkisinin tayini için genel hükümler ve temel ilkeler, yargı organlarının somut olaylarda karar vermesine olanak tanıyacak bir çerçeve sunulmuştur. Bize göre de isabetli olan yaklaşıma göre; nedensellik bağına

²⁸ Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022, s. 190; Koca ve Üzülmmez, *Ceza Genel Hukuku*, s. 131; Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı Ankara: Adalet Yayınevi, 2018, s. 312; “*Suçun kanuni tanımında hareketin yanı sıra neticeye yer verilmişse illiyet bağının bulunması zorunludur*”. Yargıtay CGK., E. 2019/620 K. 2021/523 T. 3.11.2021.

²⁹ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019, s. 240.

³⁰ Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 360; Uğur Uruşak, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, Sayı 1 (2015), s. 667; Zehra Başer Doğan, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı ve Objektif İsnadiyet”, Doktora Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2020, s. 12.

³¹ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 312; Roxin, *Strafrecht – Allgemeiner Teil* (Band I), s. 153.

³² İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 173.

³³ Uğur Arslan, “Çevre Ceza Hukukunda Nedensellik Bağının Tespiti Sorunu ve Çözüm Önerileri”, *EBYÜ-HFD*, C. 26, S. 1 (2022), s. 154.

dair ayrıca özel bir yasal düzenleme ya da tanımlama yapılmasına gerek bulunmamaktadır³⁴. Kaldı ki bizim de katıldığımız teorik yaklaşıma göre nedensellik bağı; normatif tanımlı yapılabilecek bir hadise değil, tamamen doğal bir fenomendir.

B. KASITLI SUÇLARDA NEDENSELLİK BAĞI

Ceza hukukunda nedensellik kavramına ilişkin belirlemeler yalnızca soyut ve kuramsal tartışmalardan ibaret değildir. Hareketin neticeyi meydana getirmesi açısından eylemin neden-sonuç olup olmadığı, suçun oluşumunda etkilidir. Bu nedenle nedensellik bağının ortaya konulması hayati önemi haizdir³⁵. Nedensellik (illiyet bağı), bir fiil ile meydana gelen netice arasındaki neden-sonuç ilişkisidir. Ceza hukukunda özellikle neticeli suçlar bakımından bu ilişki büyük önem taşır. Çünkü failin ceza sorumluluğu, neticenin kendi eyleminden kaynaklanmasına bağlıdır. Şart teorisi, uygun illiyet teorisi ve objektif isnadiyet gibi yaklaşımlar, ceza hukukunda nedensellik ilişkisinin sınırlarını belirlemek üzere geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlardaki temel tartışma, nedensellik ilişkisinin nasıl kurulacağına ilişkin olup, bizim kabulümüze göre ceza hukukundaki nedensellik hukukî değil, ontolojik bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır³⁶.

Kasten işlenen suçlarda failin iradesi doğrudan neticeye yöneldiğinden, hareket ile netice arasındaki nedensellik bağı çoğu zaman **doğrudan ve kolaylıkla kurulabilmektedir**. Failin hareketi ile hedeflenen sonucun ortaya çıkması, nedensellik bağının kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Kasten işlenen suçlarda, failin hareketi ile netice arasında illiyet bağının tespiti daha “doğal” biçimde gerçekleşmektedir.

Ceza hukukunda nedensellik meselesinin çözümünde ilk sistematik yaklaşım “*şart teorisi* (*conditio sine qua non*)” olmuştur. Teoriye göre, bir hareket düşünsel olarak ortadan kaldırıldığında netice de ortadan kalkıyor ise, o hareket neticenin sebebidir³⁷. Başka bir ifadeyle netice, ancak tüm şartların bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir ve bunlardan herhangi birinin eksikliği halinde netice doğmayacaksa, o şart nedensel kabul edilmektedir³⁸.

Her ne kadar açıklayıcı bir formül sunsa da şart teorisi, ceza hukukunda sorumluluğun sınırlandırılması açısından ciddi eleştirilere uğramıştır. Teori, neticeye katkı sağlayan tüm şartları sebep kabul ettiği için ve hukuken ilgisiz olan uzak bağlantıları da kapsadığı için

³⁴ Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel Hukuku, s. 131; Akbulut, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 312; “...ceza kanunları genelde nedensellik bağıyla ilgili olarak bir düzenlemeye gitmezler. Esasen bu konuda bir düzenlemeye gidilmesi gerekli de değildir. Zira nedensellik bağı, her neticeli suçta mutlaka bulunması gereken doğal bir olaydır. Bir başka deyişle hareket ile netice arasındaki bağı ifade eden nedensellik, hukuki bir konu ve kavram olmayıp doğa kanunlarına göre belirlenecek bir husustur. Nitekim hem mülga 765 sayılı TCK’da, hem de 5237 sayılı yeni TCK’da nedensellik bağına ilişkin genel bir hükme yer verilmemiştir. Özel kısımda yer alan suçların çoğunda da nedensellik bağına vurgu yapan bir açıklamaya rastlanmaz”. Yargıtay CGK., E. 2013/38, K. 2022/582, T. 27.09.2022.

³⁵ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 192.

³⁶ Hans Kelsen, “Nedensellik ve Isnadiyet.” (Çeviri: Zeki Hafizoğulları), *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 35, Sayı 1 (1978), s. 220; Johannes Wessels, Werner Beulx and Helmut Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 46. Aufl., Heidelberg: C.F. Müller, 2017, s. 109; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 192.

³⁷ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 498; Herbert Tröndle ve Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetze: Kommentar*, 50. Auflage, München: C.H. Beck, 2001, s. 16; Adolf Schönke, Horst Schröder ve Theodor Lenckner, *Strafgesetzbuch: Kommentar* (26. Auflage). München: C.H. Beck 2001, s. 76.

³⁸ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 340.

eleştirilmiştir³⁹. Ceza hukukunda amaç, failin kusuruna uygun ve adil bir sorumluluk tesis etmektir. Şart teorisi ise sorumluluğu çok genişletmekte, tali ve önemsiz faktörleri de kapsamaktadır⁴⁰. Bu nedenle şart teorisindeki neden-sonuç silsilesinin sınırlandırılması gerekmiştir.

Şart teorisi, ceza hukukunda nedensellik incelemesinin başlangıç noktası olarak önemini korumaktadır. Çünkü failin hareketinin neticeye katkısını tespit etmede en uygun ve öncelikli teknik budur. Ancak hukuki sorumluluğun sınırlandırılmasında tek başına yeterli görülmemiştir. Bu nedenle günümüzde hem Türk hem Alman ceza hukukunda şart teorisi ilk basamak olarak kabul edilmekte, ardından “*uygun illiyet bağı*” veya “*objektif isnadiyet*” kriterleriyle sorumluluğun sınırları çizilmektedir.

Uygun sebep teorisi, nedensellik bağına klasik şart teorisinin aksine yalnızca doğal bir olgu olarak değil, aynı zamanda hukuki bir kavram olarak ele almakta ve illiyet bağına suçun manevi unsurlarıyla da ilişkilendirmektedir⁴¹. Bu yaklaşıma göre, bir neticenin meydana gelmesine katkıda bulunan hareketlerden yalnızca sonucu hukuken meydana getirmeye elverişli olanlar cezai sorumluluk açısından nedensellik değeri taşımaktadır⁴². Buna göre, bir hareketin netice bakımından nedensel sayılabilmesi için yalnızca “*conditio sine qua non*” olması yeterli değildir. Ayrıca bu hareketin genel hayat tecrübelerine göre böyle bir sonucu meydana getirmeye elverişli (uygun) olması gerekmektedir⁴³. Kıta Avrupası hukuk sistemleri açısından ceza hukukunda şart teorisi ağırlık kazanırken; haksız fiil veya tazminat hukukunda ise genellikle uygun sebep teorisi ön plana çıkmaktadır⁴⁴. Uygun sebep teorisi, objektif isnadiyet kriterinin öncülü olarak önemini hala korumaktadır.

Şart teorisinden sonra geliştirilen objektif isnadiyet kriteri, her hareketin neticeyi meydana getiren eylemler arasında eşit ağırlık taşıdığı varsayımına dayanan ve bu nedenle sorumluluk bakımından her hareketi eşit derecede önemli gören şart teorisinin eksikliklerini gidermek amacıyla ortaya çıkmıştır⁴⁵. Objektif isnadiyet, failin gerçekleştirdiği hareket ile netice arasındaki nedensellik bağının varlığı konusunda temel olarak şart teorisinin esaslarını benimsemekle birlikte, bu nedensellik bağına hukuki bir değerlendirmeye tabi tutarak daha işlevsel bir argüman sunmaktadır⁴⁶. Şart teorisi bakımından neticeyi meydana getirdiği kabul edilen bazı hareketlerin, objektif isnadiyet yaklaşımı sonucunda faile yüklenmeyeceği ve dolayısıyla cezai sorumluluğun doğmayacağı sonucuna varılabilmektedir. Ayrıca, neticeye sebebiyet veren her hareket hukuki değer bakımından eşit ağırlıkta değildir; bazı hareketler neticenin meydana gelmesinde belirleyici bir rol üstlenirken, diğerleri tali bir etkiyle sınırlı kalmış olabilir. Objektif

³⁹ Ingeborg Puppe, “Die Kausalität im Strafrecht”, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW)*, S. 92, (1980), s. 873.

⁴⁰ Schönke, Schröder ve Lenckner, *Strafgesetzbuch: Kommentar*, s. 71; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 241.

⁴¹ Roxin, *Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I)*, s. 297; Kristian Kühn, *Strafrecht: Allgemeiner Teil*, 8. Auflage, Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2013, s. 258.

⁴² Jescheck ve Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil*, s. 324.

⁴³ Rudolf Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (11. Auflage), München: C.H. Beck, 2020, s. 147.

⁴⁴ Kübra Yıldız, “Haksız Fiil Hukukunda Nedensellik Bağının Belirlenmesi”, *SÜHFD, Cilt 30, Sayı 3* (2022), s. 1131.

⁴⁵ Jescheck ve Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil*, s. 326; Roxin, *Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I)*, s. 300.

⁴⁶ Kühn, *Strafrecht: Allgemeiner Teil*, s. 261.

isnadiyet teorisi, bu ayrımı göz önünde bulundurarak doğal nedensellik ilişkisini hukuki normatif bir isnadiyet hükmü ile tamamlayarak, sebep-sonuç silsilesine sınır çizmektedir⁴⁷. Bu nedenle teori, yalnızca nedensellik ilişkisini değil aynı zamanda hukuki değerlemeyi de içeren bir yaklaşım sunduğu için bir nedensellik teorisinden ziyade bir değerlendirme teorisi olarak nitelendirilmektedir⁴⁸.

Kasten işlenen neticeli suçlarda nedensellik bağının değerlendirilmesi bakımından, failin kastla hareket etmesi özel bir sorun oluşturmamaktadır. Zira suçun manevi unsurunun, hareket ile netice arasındaki ilişki açısından doğrudan bir rolü olmadığı ileri sürülmüştür. Bununla birlikte kastın ‘bilme’ unsurunun, nedensellik bağını da kapsadığı açıktır⁴⁹.

C. TAKSİRLİ SUÇLARDA NEDENSELLİK BAĞI

Taksirle işlenen suçlarda da nedensellik bağı bulunmalıdır. Bu suç tiplerinde fail, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışta bulunduğu için cezalandırılmaktadır. Taksirli suçlarda netice, failin iradesiyle hedeflenmemiştir⁵⁰. Fakat fail, ortaya çıkan sonucu öngörmediği için ortaya çıkan neticeden sorumlu tutulmaktadır.

Yargıtay, taksirli suçlar bakımından meydana gelen zarar ile netice arasında illiyet bağının bulunmasını cezalandırmanın temel şartı olarak görmektedir⁵¹. Konuya ilişkin bir kararda⁵²

Kanun ve ortak hayat tecrübesinin sonucu olarak kendisine toplum tarafından yüklenen dikkat ve özen yükümlülüğünü ihlal eden ve bu hareketiyle öngörülebilir zararlı neticeye sebep olan kişinin taksirle işlenen suçlara ilişkin cezaî sorumluluğu benimsenmiş, fakat taksirden söz edilmek için de failin hareketi ile meydana gelen zararlı netice arasında nedensellik bağının bulunması aranmıştır. Diğer bir anlatımla tüm suçlarda olduğu gibi taksirli suçlarda da fiil ile netice arasında nedensellik bağının bulunması cezalandırmanın şartını teşkil edecektir...

denilmiştir. Bir başka anlatımla; kasten işlenen suçlarda failin gerçekleştirdiği hareket ile ulaşmak istediği amaç arasında bilinç ve uyum söz konusudur, bu bakımdan hareketin yöneldiği amaç ile failin kastı örtüşmektedir. Buna karşılık, taksirle işlenen suçlarda hareket, failin belirli bir amacı gerçekleştirmek için yaptığı bir fiil olsa da dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle bu amaca uygun olmayan, hatta failin hiç istemediği veya öngörmediği bir netice ortaya çıkmaktadır⁵³.

Şart teorisinin genel bir muhakeme içerdiği, eylemle netice arasında doğal bir bağ bulunduğu ancak tek başına sorumluluğu belirlemede yetersiz olduğu ileri sürülmüştür. Özellikle taksirli suçlarda öngörülebilirlik, dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali ele alındığında bu

⁴⁷ Fletcher, Rethinking Criminal Law, s. 434.

⁴⁸ Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I), s. 301; Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel Hukuku, s. 139.

⁴⁹ Nur Karahan Tarım, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı (İngiliz ve Amerikan Hukuku ile Mukayeseli)”, Doktora Tezi, Trabzon Üniversitesi, 2022, s. 218.

⁵⁰ Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013, s. 480.

⁵¹ “Taksirli suçlarda cezaî sorumluluk objektif özen yükümlülüğünün ihlali ile birlikte neticenin öngörülebilirliği üzerine kuruludur. Kişinin cezalandırılabilmesi için objektif özen yükümlülüğü ihlali mutlaka bir netice değerine ihtiyaç duymaktadır”. Murat Ceyhan, Ceza Hukukunda Netice, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022, s. 209.

⁵² Yargıtay CGK., E. 2019/103, K. 2014/493, T. 18.11.2014.

⁵³ Yaprak Öntan, “Ceza Hukukunda Davranış ve Netice”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2020, s. 93; Başer Doğan, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı ve Objektif Isnadiyet”, s. 162.

teorinin eksikliklerini gidermek gerektiği ifade edilmiştir⁵⁴. Yukarıda ifade edildiği gibi objektif isnadiyet kriteri de bu düşünceden neşet etmektedir.

Nedensellik sorunu, uygulamada özellikle taksirli suçlar bakımından önem kazanmaktadır. Birden fazla kişinin dikkatsiz veya özen yükümlülüğüne aykırı davranışının aynı neticeye yol açtığı durumlarda, söz konusu netice açısından hangi davranışların nedensel kabul edileceği tartışma konusu olmaktadır⁵⁵. Bu gibi durumlarda aranması gereken nedensellik bağı karmaşık bir hal arz etmektedir.

Özellikle birden fazla failin taksirli hareketinin neticeye sebep olması halinde (taksirli suçlarda failler arasında iştirak iradesinin bulunmaması da nazara alındığında) hangi eylemin sonuca etkili olduğunun değerlendirilmesi gerekmektedir⁵⁶. Failin fiilinin, mağdurun veya üçüncü bir kişinin davranışıyla birleşerek zararlı bir sonucun ortaya çıkmasına yol açtığı durumlarda, taksirle sorumluluğun belirlenebilmesi için öncelikle neticenin hangi eylemden kaynaklandığının tespit edilmesi gerekmektedir. Şayet meydana gelen zarar yalnızca mağdurun ya da üçüncü kişinin davranışından ileri geliyorsa, failin hareketi ile sonuç arasında artık nedensellik bağının kalmadığı kabul edilmelidir. Buna karşın, zararlı neticenin hem failin hem de mağdurun veya üçüncü bir kişinin eylemlerinin birleşimiyle oluştuğu hâllerde, nedensellik bağının ortadan kalktığı söylenemeyecektir. Bu tür durumlarda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 40. maddesi uyarınca taksirli suçlarda iştirak hükümleri uygulanamayacağından⁵⁷, her bir kişi yalnızca kendi kusuruna istinaden ve kusur oranına göre sorumlu tutulmaktadır⁵⁸. Bu ise uygun illiyet bağı teorisinin uygulanması ile mümkündür.

Bir neticenin meydana gelmesinde birden fazla fiilin katkısının bulunması, hangi fiillerin gerçekten nedensel olduğu ve bu fiilleri gerçekleştiren kişilerin sorumluluğunun nasıl belirleneceği konusunda önemli bir konudur. Özellikle, neticenin oluşumuna katkıda bulunan hareketlerin faile yüklenip yüklenemeyeceği ve bu yüklemenin sınırlarının nasıl çizileceği hususunda doktrinde ve yargı içtihatlarında yoğun çabalar harcanmaktadır.

Taksirli suçlarda, neticenin faile isnat edilebilmesi için netice ile failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışı arasında illiyet bağının kurulmuş olması zorunludur. Öğretide hâkim kabul, neticenin birden fazla kişinin kusurlu davranışına dayanması hâlinde, bu durumun tek tek faillerin nedensel sorumluluğunu bertaraf etmeyeceği yönündedir. Zira aynı neticenin birden çok kusurlu davranışın birleşmesiyle gerçekleşmesi halinde, her failin sorumluluğu kendi kusuruna isabet eden pay çerçevesinde belirlenmektedir⁵⁹. Bu durum şart teorisine ek olarak, objektif isnadiyet kriterinin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

⁵⁴ Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel Hukuku, s. 231.

⁵⁵ Karahan Tarım, "Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı (İngiliz ve Amerikan Hukuku ile Mukayeseli)", s. 223

⁵⁶ Mustafa Çiçek, "Türk ve Alman Ceza Hukukunda Yan Yana Faillik", *EBYÜ-HFD*, Cilt 26, Sayı 2 (2022), s. 565.

⁵⁷ Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel Hukuku, s. 200.

⁵⁸ Yargıtay CGK., E. 2013/38, K. 2014/493, T. 18.11.2014; Özbek, Kanbur, Bacaksız ve Tepe, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 473.

⁵⁹ Karahan Tarım, "Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı (İngiliz ve Amerikan Hukuku ile Mukayeseli)", s. 225.

Yargı kararlarında da benzer bir yaklaşım benimsenmektedir. Taksirle işlenen suçlarda bir neticenin faile isnat edilebilmesi için, meydana gelen neticenin failin dikkat ve özen yükümlülüğünü ihlalden kaynaklanması gerekmektedir. Özellikle failin kusurunun mağdurun veya üçüncü kişilerin davranışlarıyla birleştiği durumlarda mahkemeler, failin hareketinin illiyet bağı kesip kesmediğini ve neticenin hangi davranıştan kaynaklandığını hususunu aydınlatmak zorundadır. Bu doğrultuda, eğer neticenin münhasıran mağdurun veya üçüncü kişinin kusurunun ya da tamamen bağımsız başka bir sebebin sonucu olduğu tespit edilirse, failin hareketi nedensel olarak değerlendirilmemektedir⁶⁰. Yargıtay taksirli suçlarda yalnızca şart teorisiyle yetinmemekte⁶¹; birçok kararında, ‘öngörülebilirlik’ ve ‘hayatın olağan akışı’ gibi belirlemelerle uygun illiyet bağı teorisine yaklaşmaktadır. Bu yaklaşım meselenin çözümünü, şart teorisinin eksiklerini gidermek için kullanılan uygun sebep teorisine ve kısmen objektif isnadiyet kriterine uyarlamaktadır.

Kasten işlenen suçlarda şart teorisi hala önemini korumaktadır; çünkü netice doğrudan failin hareketiyle ortaya çıkmaktadır. Taksirli suçlarda ise uygun sebep teorisi daha işlevseldir. Zira çoğu somut olayın çözümünde ‘öngörülebilirlik’, ‘hayatın olağan akışı’ gibi deskriptif değerlendirmeler gerekli olabilmektedir.

Birden fazla kişinin taksirli davranışının neticenin gerçekleşmesine katkıda bulunduğu durumlarda, bu davranışlar genellikle birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Ancak bazı hallerde, ilk taksirli davranış, sonraki kişinin taksirli hareketi için bir zemin oluşturabilmekte veya ilk davranışa eklenmiş başka taksirli davranışlar ortaya çıkabilmektedir⁶². Bu gibi durumlarda şart teorisinin tek başına yeterli olmayacağı açıktır. Bu nedenle vakanın çözümü objektif isnadiyet incelemesi gerektirmektedir.

D. İHMALİ SUÇLARDA NEDENSELLİK BAĞI

Kasten işlenen suçlarda, failin gerçekleştirdiği davranışın icrai mi yoksa ihmali mi olduğunun tespiti her zaman kolay değildir. Zira gerek icrai gerekse ihmali hareketler, çoğu zaman birden fazla yönü bünyesinde barındırmakta; bu nedenle davranışın normatif açıdan hangi kategoriye girdiğinin belirlenmesi güçleşmektedir. Öğretide, bu ayrımın yapılabilmesi için hareketin ağırlık noktasının belirlenmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Başka bir deyişle, icrai davranışın temel unsurunu teşkil eden aktif bir hareket mi, yoksa ihmali davranışın özünü oluşturan hareketsizlik mi failin fiilinde baskın unsur olarak öne çıkıyorsa, değerlendirme bu esas alınarak yapılmalıdır⁶³. Bilindiği gibi ihmali suçlarda failin aktif olarak bir neticeyi meydana getirmesi değil, önleyebileceği bir neticeyi engellememesi durumu söz konusudur. Bu nedenle ihmali suçlarda nedensellik bağının tespiti biraz daha karmaşık görünmektedir.

İhmali suçlara ilişkin en temel sorunlardan biri, failin gerçekleştirmedeği davranış ile ortaya çıkan netice arasında nasıl bir nedensellik ilişkisinin kurulabileceğidir. Zira icrai

⁶⁰ Yargıtay CGK., E. 2017/695, K. 2021/278, T. 15.06.2021.

⁶¹ Yargıtay CGK., E.2014/790, K.2015/146, T. 05.05.2015.

⁶² Derya Tekin, “Taksirli Suçta Üçüncü Kişinin Eklenen Hareketleri ve Neticenin Objektif Öngörülebilirliği: Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararının (K. 2015/146) Değerlendirilmesi”, SÜHFD, C. 33, S. 2, 2025, s. 1171.

⁶³ Hakan Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler (19. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi 2016, 166.

suçlarda, fiil doğal bir olgu olarak neticeyle doğrudan ilişkilendirilebilmekte ve sebep-sonuç bağı kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Buna karşılık ihmali suçlarda, aktif bir hareketin bulunmaması nedeniyle aynı açıklıkta bir nedensellik bağı ortaya konulamamaktadır⁶⁴. Bu nedenle, söz konusu suç tiplerinde nedensellik meselesinin nasıl çözüleceği, ceza hukuku açısından ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İhmali suçlarda nedensellik ilişkisinin tespiti için kabul gören temel yaklaşım; ‘failin yükümlü olduğu davranışı yerine getirmesi halinde neticeyi engelleyip engelleyemeyeceği’ hususudur. Türk hukukunda ihmali suçlarda nedensellik bağı; önleyici hareketin yapılması halinde neticenin ortadan kalkıp kalkmayacağı üzerinden değerlendirilmektedir⁶⁵.

İcrai suçlarda nedensellik bağı genellikle doğrudan gözlemlenebilir. Failin aktif hareketi ile netice arasındaki bağlantı tabiidir. İhmali suçlarda ise nedensellik hipotetik bir değerlendirmeye dayanır; yani failin yapması gereken davranışı gerçekleştirmesi hâlinde neticenin önlenip önlenmeyeceği varsayımsal olarak incelenmekte ve sonuç buna göre tayin edilmektedir. Bu nedenle, icrai suçlara kıyasla ihmali suçlarda nedensellik tespiti daha güçtür ve normatif kıstasa (örneğin objektif isnadiyet, garantörlük yükümlülüğü gibi) daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

İhmali suçlarda nedensel nitelik taşıyan davranışın ne olduğu konusunda doktrinde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bir görüş, ihmalden önce gerçekleştirilen icrai davranışa atıf yaparken; başka bir görüş, ihmalin gerçekleştiği andaki icrai hareketi esas almaktadır. Diğer bir görüş ise, failin neticeyi engelleyebilme kudretine sahip olması gerektiğini ileri sürmektedir⁶⁶. Bu yaklaşımda temel ölçüt; “ihmal gerçekleşmemiş olsaydı neticenin meydana gelip gelmeyeceği” sorusudur⁶⁷. Dolayısıyla, ihmali suçlarda da neticenin failin hâkimiyet alanında bulunması ve failin onu önleme imkânına sahip olması gerekmektedir.

Alman hukukunda bu sorun “Quasi/Hypotetische-Kausalität” kavramı çerçevesinde incelenmektedir. Roxin’e göre ihmali suçlarda nedensellik, yükümlü olunan davranışın yerine getirilmesi durumunda neticenin ortadan kalkacağına “yüksek bir ihtimalle” söylenebilmesi şartına bağlıdır⁶⁸. İhmali suçlarda nedensellik varsayımsal bir değerlendirmeye dayanmaktadır ve failin netice üzerinde önleme imkânına sahip olması da zorunlu görülmüştür⁶⁹.

III. TÜRK HUKUKUNDA KÜMÜLATİF NEDENSELLİK

Ceza hukuku sisteminde, yalnızca gerçek kişilerin kendi iradi fiilleri nedeniyle sorumlu tutulmaları esastır. Doğal bir olay olan depremin meydana gelmesinden ötürü bir kimseye doğrudan cezai sorumluluk yüklenmesi elbette mümkün değildir. Zira deprem, insan iradesi dışında gelişen ve öngörülebilir olsa dahi önlenemez bir doğa olayıdır. Ancak burada belirleyici olan husus, depremin yarattığı tehlike ve zararların insan davranışıyla önlenebilir nitelikte olup olmadığıdır. Depremin kendisi değil, depreme karşı alınması gereken önlemlerin alınmaması

⁶⁴ Fatih Yurtlu, “Suç Teorisi Bakımından İhmali Suçların Yapısı”. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 3, 2021, s. 582.

⁶⁵ Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel Hukuku, s. 238.

⁶⁶ Karahan Tarım, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı (İngiliz ve Amerikan Hukuku ile Mukayeseli)”, s. 193.

⁶⁷ Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 248.

⁶⁸ Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I), s. 320.

⁶⁹ Jescheck ve Weigend, Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil, s. 307.

ya da yetersiz alınması, failin ceza sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Başka bir ifadeyle, imar, yapı denetimi, mühendislik, mimarlık, belediye ruhsat süreçleri gibi alanlarda görevli olan gerçek kişiler, öngörülebilir bir riske karşı gerekli tedbirleri almamışlarsa, meydana gelen ölüm, yaralanma ve diğer zarar verici sonuçlardan kusurlarına göre ceza sorumluluğu taşıyabilmektedir. Sonuç olarak, deprem sonrası yıkılan bir binanın, teknik standartlara uygun şekilde yapılmış olması durumunda bir sorumluluk doğmayabilir. Ancak bina, bilinçli olarak eksik malzeme kullanımıyla, hatalı projelendirme, eksik denetim ya da hukuka aykırı yapılaşma sonucunda ayakta kalması gerekirken çökmüşse, bu durumda failin ihmali bir yana doğrudan icrai davranışla ceza sorumluluğu da gündeme gelebilecektir⁷⁰.

Özellikle kümülatif nedensellik gibi karmaşık durumlarda fail/faillerin sorumluluğunun daha bütüncül şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Kümülatif nedensellik konusundaki teorik tartışmaların yargı kararlarına aktarılması da oldukça önemlidir. Kümülatif nedensellik konusundaki değerlendirmeler; birden fazla eylemin neticenin gerçekleşmesine katkısını ortaya koymaktadır⁷¹.

Konumuz olan kümülatif nedensellik, birbirinden bağımsız olarak gerçekleşen birden fazla nedenin tek başına sonucu meydana getirmeye yeterli olmadığı, ancak birlikte etki ederek sonuç doğurduğu durumları ifade etmektedir⁷². Bu durum, failin hareketi ile netice arasındaki bağın yalnızca fiziksel bir neden-sonuç ilişkisine indirgenemeyeceğini, aynı zamanda hukuki bir yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla kümülatif nedensellik ilişkilerinde failin eyleminin neticeyi doğrudan meydana getirdiğini söylemek yeterli olmayabilir; bu bağlamda neticenin faille objektif olarak isnat edilip edilemeyeceği hususunun da dikkate alınması gereklidir⁷³. Yargıtay da her nedensel davranışın mutlaka sorumluluk doğuracağı şeklindeki yaklaşımları reddederek, failin eyleminin objektif olarak hukuka aykırı biçimde risk yaratıp yaratmadığını dikkate almaktadır. Yargıtay'ın konuya ilişkin kararlarında failin yalnızca katkısının bulunmasının ceza sorumluluğunu doğurmayacağı; eylemin netice üzerinde objektif bir risk artışı ve hukuka aykırı bir katkı sağlaması gerektiği vurgulanmıştır. Daha öz bir ifadeyle her nedensel hareketin failin sorumluluğunu doğuracağı kabul edilmemektedir⁷⁴.

Birden fazla hareketin birbirinden bağımsız şekilde gerçekleştirilmesine rağmen bu hareketlerin birleşerek tek bir neticeye yol açması durumunda, hukuki anlamda nedensellik bağının varlığı kabul edilmektedir. Bu tür durumlarda, her bir hareketin tek başına sonucu doğurmaya yeterli olmaması önemli değildir; önemli olan, bu fiillerin netice üzerinde irlikte etkili olmasıdır. Dolayısıyla bu tip durumlarda aralarında doğrudan bir koordinasyon veya iştirak

⁷⁰ Berrin Akbulut, "Deprem Nedeniyle Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalara Ait Ceza Hukuku Sorunlarına İlişkin Bazı Tespitler", SÜHFD, Cilt 31, Sayı 2 (2023), s. 572.

⁷¹ Ömer Ömeroğlu, "Ceza Hukukunda Nedensellik İlişkisi Üzerine (Teoriler Dışında Bir Bakış)", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 15, Özel S., (2014), s. 1558.

⁷² Jescheck ve Weigend, Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil, s. 322.

⁷³ Jescheck ve Weigend, Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil, s. 323; Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I), s. 296.

⁷⁴ Yargıtay CGK., E. 2019/620, K. 2021/523, T. 03.11.2021; Yargıtay CGK., E. 2017/269, K. 2019/210, T. 14.03.2019.

iradesi bulunmamasına rağmen birden çok kişinin farklı zamanlarda veya farklı şekillerde gerçekleştirildiği eylemler bir araya gelerek zararlı sonucu doğurmaktadır⁷⁵. Bu failer aynı suçu işleme iradesi ile birlikte hareket etmemektedirler. Hatta çoğu zaman birbirinden haberdar değildirler. Bu nedenle teorik açıdan müşterek fail olarak nitelenememektedirler. Failin, meydana gelen neticeden sorumluluğu yalnızca kendisinin yol açtığı risklerle sınırlandırılmaktadır. Ortaya çıkan netice bakımından risk gerçekleşecek olursa objektif isnadiyetin varlığı kabul edilmektedir⁷⁶. Bu nedenle bazı yazarlar kümülatif nedensellik konusunu nedensellik değil, objektif isnadiyet meselesi olarak ele almaktadır⁷⁷. Diğer bazı yazarlar ise nedensellik başlığı altında incelemektedir⁷⁸.

Ceza hukukunda, bir neticenin doğması halinde failin sorumluluğunun tespiti için ilk aşamada nedensellik bağının kurulması gerekir. Bu bağlantının varlığı, sorumluluğun doğması için tek başına yeterli değildir. Nedensellik bağı sadece doğal bir bağlantıyı ortaya koymaktadır. Bu nedenle failin eylemi ile sonuç arasındaki bağın, hukuken faile yüklenebilir olup olmadığını belirlemek gerekmektedir. Objektif isnadiyetin tespitinde dikkate alınması gereken bir başka kriter ise yükümlülüğe aykırılık durumudur. Failin davranışı, belirli bir hukuki yükümlülüğü ihlal etmesine rağmen, eğer bu ihlal neticeyle somut biçimde ilişkilendirilemiyorsa, bu durumda nedensellik bağı kurulamayacaktır⁷⁹.

Bilindiği gibi Türk Ceza Kanunu'nun 22. Maddesinde taksire ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Yasanın 22. maddesinin 5. Fıkrasında; *“Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.”* denilmiştir. Konuya ilişkin madde gerekçesinde;

Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda herkes kendi kusuru göz önünde bulundurulmak suretiyle sorumlu tutulur. Taksirli suçun kanuni tanımında belirlenen netice birden fazla kişinin karşılıklı olarak işledikleri taksirli fiiller sonucunda gerçekleşmiş olabilir” denilmiştir. Gerekcede, “birden fazla kişinin katılımıyla gerçekleştirilen bir ameliyatın ölüm veya sakatlıkla sonuçlanması” örneği verilmiş; “ameliyata katılan kişiler müştereken hareket etmektedirler. Ancak tıbbın gereklerine aykırılık dolayısıyla ölüm veya sakatlıkla sonuçlanan bu ameliyatta işlenen taksirli suçun işleniş açısından suça iştirak kuralları uygulanamaz. Kanunun suça iştirake ilişkin hükümleri, kasten işlenen suçlarda suçun işlenişine iştirak eden kişilerin sorumluluk statülerini belirlemektedir. Birden fazla kişinin katılımıyla yapılan ameliyat

⁷⁵ Başer Doğan, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı ve Objektif Isnadiyet”, s. 112.

⁷⁶ Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel Hukuku, s. 140; Mahkeme, sanığın eyleminin tek başına neticeyi meydana getirmediği ve mevcut koşullarda başka faktörlerin de etkili olduğu durumlarda sorumluluğun objektif isnadiyet ilkesi uyarınca ayrıca değerlendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bu kararda *“Eylemin netice üzerinde doğrudan ve hukuken aykırı bir risk yaratmadığı durumlarda, failin failinin objektif olarak neticeye isnat edilebilirliği yoktur”* şeklinde görüş bildirilmiştir. Yargıtay 12. C.D., E. 2018/4479, K. 2019/6434, T. 11.06.2019. Bir başka kararda objektif isnadiyet teorisine dayalı olarak failin eyleminin neticeyi hukuken anlamlı şekilde riski artırıcı bir etki oluşturup oluşturmadığı değerlendirilmiş; failin davranışının olayın olağan akışı içinde neticeyi meydana getirme ihtimalinin bulunmadığı durumlarda ceza sorumluluğunun söz konusu olmayacağı belirtilmiştir. Yargıtay 1. CD., E. 2015/4769, K. 2017/1144, T. 07.03.2017.

⁷⁷ Burak Boz, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2016, s. 102.

⁷⁸ Veli Özer Özbek, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağlantısı ve Neticenin Objektif Yüklenebilirliği Teorisi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt 2 Sayı 5, (2007), s.49.

⁷⁹ Akbulut, “Deprem Nedeniyle Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalara Ait Ceza Hukuku Sorunlarına İlişkin Bazı Tespitler”, s. 584.

sırasında meydana gelen ölüm veya sakatlık neticeleri bakımından her bir kişinin sorumluluğu kendi kusuru göz önünde bulundurulmak suretiyle belirlenmelidir”

denilmiştir.

Gerekçede verilen ameliyat örneğinde olduğu gibi, birden fazla aktörün bir araya gelerek yapı inşa ettikleri durumda da benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Yargıtay kararlarında, özellikle inşaat çökmesi gibi olaylarda birden fazla müteahhidin, yapı denetim firmasının ve mühendislerin ihmalinin bulunduğu durumlarda, ceza sorumluluklarının varlığı kabul edilmiştir. Yapı denetimi ve ruhsat süreçlerinde yer alan kamu görevlilerinin katkıları da kümülatif nedensellik kapsamında değerlendirilebilmektedir⁸⁰.

Bir bina çökmesinde, müteahhitin düşük kaliteli malzeme kullanması, yapı denetim görevlisinin yetersiz kontrol yapması ve mühendislik hesaplarının hatalı olması gibi farklı kişilerin ihmalleri neticeyi birlikte doğurabilir. Bu durumda tek bir kişinin eylemi sonucu doğurmaya yetmemekle birlikte, tüm bu ihmaller bir araya geldiğinde netice meydana gelmektedir. Çevre kirliliğine neden olan sanayi tesislerinin atık boşaltımı olaylarında, her bir işletmenin tek başına çevre felaketine neden olmasa da birden fazla atık kaynağının birleşmesiyle oluşan neticenin kümülatif nedensellik içinde değerlendirilmesi mümkün görülmüştür⁸¹.

Konuya ilişkin bu genel değerlendirme çerçevesinde, bilimsel ve teknik kurallara ile ilgili mevzuata aykırı şekilde bina inşa etmek, icrai nitelikte bir davranış olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra denetim görevini yerine getirmemek ihmali bir suçtur. İnşa edilen binanın çökmesi sonucu meydana gelen zararlar bakımından failin ceza sorumluluğu icrai davranışa göre belirlemek gerektirir. Bu tür olaylardaki nedensellik bağının, varsayımsal nedensellik değil, olmazsa olmaz şart teorisi bağlamında tespit edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedensellik bağının yanı sıra, meydana gelen neticenin faile objektif olarak isnat edilebilmesi de gereklidir⁸².

IV. ALMAN HUKUKUNDA KÜMÜLATİF NEDENSELLİK

Alman doktrininde; şart teorisinin yalnızca doğal bir nedensellik tespiti yaptığı ifade edilmiştir⁸³. Ancak hangi şartların hukuken dikkate alınacağı sorusunu açıklayamadığı için teori eleştirilmiştir. Bu nedenle Roxin ve Jescheck gibi yazarlar, şart teorisinin mutlaka objektif isnadiyet teorisi gibi normatif ölçütlerle tamamlanması gerektiğini savunmuşlardır⁸⁴.

Alman ceza hukuku öğretisinde kümülatif nedensellik, özellikle çok failin birlikte katkıda bulunduğu durumlar bakımından teorik tartışmalara konu olmuştur. Faillerin mağdura (aslında her biri ölümcül olmayan ama birlikte verilince ölüme yola açan) zehir verdikleri

⁸⁰ Yargıtay 9. CD., E. 2009/21303, K. 2010/2337, T. 23.02.2010; Yargıtay 12. CD., E. 2020/12146 K. 2022/4386 T. 06.06.2022.

⁸¹ Murat Volkan Dülger, Merve Bakdur ve Onur Özkan, “Ceza Hukukunda Objektif Isnadiyet,” Ceza Hukuku Dergisi, Cilt 15, Sayı 44 (2020), s. 749.

⁸² Yurtlu, “Mevzuata Aykırı İnşa Edilen Yapıların Depremde Yıkılması Nedeniyle Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalar Bakımından Ceza Hukuku Sorumluluğu”, s. 383.

⁸³ Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I), s. 263.

⁸⁴ Jescheck ve Weigend, Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil, s. 291.

olayda, meydana gelen netice şart teorisi bakımından nedenseldir⁸⁵. Bu gibi durumlarda her bir failin eyleminin neticeye katkı sağladığı, dolayısıyla her birinin cezai sorumluluğunun doğduğu kabul edilmektedir⁸⁶. Neticenin tek bir failin değil, tüm faillerin birlikte hareketinin eseri olduğu ve bu nedenle her birinin neticeyi öngörebilir ve engelleyebilir durumda olması bu düşüncenin temelini oluşturmaktadır.

Uygun illiyet teorisini esas alan ve ceza hukukunda karma teorilerin bir bileşeni olarak kabul edilen *karma uygunluk teorisine* göre, failin gerçekleştirdiği eylemin meydana gelen netice üzerindeki etkisi, olayların olağan akışı ve hayatın normal seyri dikkate alınarak objektif bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır⁸⁷. Bu teori, yalnızca mekanik bir nedensellik bağıını araştırmakla kalmaz; aynı zamanda failin eyleminin sonucu meydana getirmesinin öngörülebilirliği ve olayların normal akışı içindeki uygunluğu da dikkate alınmaktadır⁸⁸. Bu belirleme sürecinde hükmü verecek olan hâkim veya yargı organı, genel hayat tecrübeleri, kişisel bilgi birikimi ve objektif ölçütler ışığında karar vermektedir⁸⁹.

Alman hukukundaki tartışmalarda özellikle objektif isnadiyet kriterinin gelişimi bu tür durumların değerlendirilmesinde belirleyici olmuştur. Teoriye göre bir neticenin faile isnat edilebilmesi için yalnızca nedensel bir bağıın bulunması yeterli değildir. Neticenin failin eyleminin sonucu olduğunu söyleyebilmek için, sosyal riskin üstlenilmesi ve hukuki norm ihlalinin de söz konusu olması gereklidir. Dolayısıyla, kümülatif nedensellik vakalarında neticenin faile yüklenebilmesi için her bir failin davranışının hem nedensel katkı sağlaması hem de sosyal risk oluşturan bir norm ihlalinin içermesi aranmıştır⁹⁰.

Mağdur, her biri kendi başına ölüme yol açacak olan iki atışın neden olduğu eş zamanlı yaralanmalar sonucu ölürse, her iki atış da netice açısından nedensel kabul edilmiştir. Bu durum alternatif nedensellik kapsamında değerlendirilmektedir. Alman Yargıtay içtihatlarında uygulanan şart teorisine göre⁹¹ göz ardı edilemeyen herhangi bir koşul, ceza hukuku kapsamında sorumluluğa yol açan bir neden olarak kabul edilmektedir.

Alman hukukunda, bir hareketin nedensellik bağının parçası olarak değerlendirilmesi için, neticeye etkisinin derecesi ya da neticeyi gerçekleştirmeye ne ölçüde elverişli olduğu dikkate alınmaksızın, bu hareketin nedensel sürece dâhil olması yeterli görülmektedir. Ancak, neticeyi bağımsız bir nedensel süreç aracılığıyla ortaya çıkaran başka bir faktörün devreye girmesi durumunda, söz konusu hareketin artık nedensel olarak kabul edilmesi mümkün görülmemiştir. Bu çerçevede yapılan nedensellik değerlendirmesi, ceza sorumluluğunun tespiti açısından

⁸⁵ “Kausalität: Definition, Äquivalenztheorie und Problemfälle”, Lecturio Jura-Magazin, <https://www.lecturio.de/mkt/jura-magazin/kausalitat-definition-aquivalenztheorie-und-problemfaelle/#:-:text=wegen%20Versuchs%20strafbar.,2.,und%20ohne%20Abwandlung%20angewender%20werden>.

⁸⁶ Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I), s. 101.

⁸⁷ Jescheck ve Weigend, Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil, s. 320; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 239.

⁸⁸ Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I), s. 289.

⁸⁹ Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 362; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 174.

⁹⁰ Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil (Band I), s. 104.

⁹¹ BGHSt 1, 332, 333 <https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/5/92/5-720-92.php>

yalnızca ilk aşamayı oluşturmaktadır. Failin cezai sorumluluğunun belirlenebilmesi için meydana gelen neticenin ona objektif olarak isnat edilebilmesi de gerekmektedir⁹².

Öte yandan özellikle taksirli suçlarda birden fazla fail bulunması, bu failler arasında iş-tirak iradesi bulunmaması, yan yana faillik kavramını ortaya çıkarmıştır. Türk Ceza Kanunu'nda ve Alman Ceza Kanunu'nda bu terime açıkça yer verilmemiştir. Kavram, birden fazla failin aynı anda, fakat birbirinden bağımsız şekilde suç işlemeleri durumu için kullanılmaktadır. Zira doğrudan failliğe dâhil olarak suç işleyen kişiler arasında kasten ya da taksirle hareket edilmiş olsa bile, eylemlerin birleşmesinde ortak suç işleme iradesi (iştirak iradesi) bulunmuyorsa, bu durum klasik anlamda suç ortaklığından ayrılmaktadır. Bu yönüyle yan yana faillik, ceza sorumluluğunun belirlenmesi açısından iştirak teorileriyle ilişkilendirilmeden, her failin kendi kusuru ve katkısı üzerinden ayrı ayrı değerlendirilmesini gerektiren özgün bir durum ortaya çıkarmaktadır⁹³.

V. KÜMÜLATİF NEDENSELLİK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

Alman ve Türk ceza doktrininde, kümülatif nedensellik cezai sorumluluğun sınırlarını belirlemek açısından kritik bir işlev görmektedir. Alternatif nedensellik durumlarında, neticeye hangi eylemin sebep olduğu bilinmemektedir fakat birden fazla hareket netice açısından nedenseldir; buna karşın kümülatif nedensellikte her bir fiil neticenin ortaya çıkmasında katkı sunmaktadır. Fakat hareketlerden herhangi biri neticeyi meydana getirme açısından yeterli değildir.

Ceza hukukunda nedensellik bağının tespitinde karşılaşılan sorunlardan biri de “*alternatif nedensellik*” problemidir. Bu kavram, özellikle bir neticenin birden fazla bağımsız fiilden hangisiyle gerçekleştiğinin kesin olarak belirlenemediği durumlarda gündeme gelmektedir. Örneğin, iki failin her biri kendi başına öldürücü dozda zehir verdiğinde ve hangi zehrin öldürücü etkiyi yarattığı kesin olarak tespit edilemediğinde alternatif nedensellikten bahsedilmektedir. Bu tür durumlarda, şart teorisinin “olmazsa olmaz” ölçütü tatbik edildiğinde sorunlar ortaya çıkmaktadır. Zira her iki fail de mağduru öldürecek miktarda zehir vermiştir; ancak teori katı biçimde uygulanacak olursa, her birinin hareketi tek başına sonucu doğurabileceği için, diğer failin hareketi olmaksızın da netice meydana gelecektir. Bu mantık izlendiğinde, iki hareketten birisinin nedensel olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Böylece failler, öldürmeye elverişli davranışta bulunmalarına rağmen, sadece “kasten öldürmeye teşebbüs”ten sorumlu tutulacaktır⁹⁴. Adalet duygusuyla bağdaşmayan bu tür sonuçlardan kaçınmak amacıyla, şart teorisi şu şekilde geliştirilmiştir: Netice, somut olaydan soyutlanmadan ele alındığında, alternatif fakat kümülatif olmayan birden fazla koşulun her biri, sonucun meydana gelmesi bakımından nedensel kabul edilmelidir. Bu nedenle, yukarıda verilen örneklerde olduğu gibi, birbirinden bağımsız biçimde hareket eden faillerin eylemleri, her biri başlı başına ölüm sonucunu meydana getirmeye elverişli olduğundan, failler **kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacaklardır**⁹⁵. Bu gibi durumlarda, bireysel olarak her bir eylem tek başına, neticeyi meydana getirmeye elverişli kabul

⁹² Boz, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı”, s. 94.

⁹³ Çiçek, “Türk ve Alman Ceza Hukukunda Yan Yana Faillik”, s. 565.

⁹⁴ Çiçek, “Türk ve Alman Ceza Hukukunda Yan Yana Faillik”, s. 568.

⁹⁵ Johannes Wessels, Werner Beulke and Helmut Satzger, Strafrecht Allgemeiner Teil, 232.

edildiğinden, faillerin sorumluluğu açısından nedensellik bağı kurulmaktadır⁹⁶. Alman doktrininde de alternatif nedensellik durumlarında faillerin sorumluluğu kabul edilmektedir⁹⁷. Görüldüğü gibi alternatif nedensellik durumunda pek fazla sorun çıkmamaktadır.

Konumuz özelinde iki failin hareketinin de (ayrı ayrı) bina yıkılmasına yola açtığı durumlarda alternatif nedensellik nedeniyle ihtilaf bulunmamaktadır. Örneğin; müteahhidin kullandığı betonun mukavemetinin çok düşük olması, bunun yanı sıra mühendisin yaptığı projenin yönetmeliklere, fen ve sanat kurallarına açıkça aykırı olması nedeniyle binanın yıkılması durumunda; şayet ‘iki ihmal münferiden (diğeri olmaksızın) yıkıma yol açmıştır’ denilebiliyorsa, bu durumda alternatif nedensellik söz konusudur. Ve bu durumda her iki fail de tamamlanmış suçtan kendi kusurunca ayrı ayrı sorumlu olacaktır.

Asıl tartışılması gereken husus; bir failin eyleminin neticeyi meydana getirmeye yetmediği, ancak birden fazla failin hareketinin ya da ihmalinin üst üste gelmesi durumunda ortaya çıkan nedensellik halidir. Yukarıdaki örnekle devam edecek olursak, kötü betonun salt bu özelliği nedeniyle binanın yıkılmasına yol açmadığı, mevzuata aykırı projenin de tek başına yıkım sonucunu doğurmayacağı olayda; her iki hareketin aynı inşaatla birleşmesi ve yıkımın meydana gelmesi ihtimalinde kümülatif nedensellik bulunmaktadır. Zira faillerin eylemleri birleşerek neticeyi meydana getirmektedir. Aynı kararda Yüksek Mahkeme “*Bir yapı için, plan ve projenin hazırlanması, özellikle statik hesapların sağlıklı yapılması, bu plan ve projeye uygun olarak, kalite ve miktar bakımından ve uygun malzeme kullanılmak suretiyle inşa edilmesi ve bu hususların yürürlükte olan mevzuata uygunluğunun denetlenmesi gereklidir. Bu silsile içerisindeki kişi veya kişilerin yapının yıkılmasına etkisi bulunan kusurlu hareketlerinden dolayı sorumlu tutulacakları kuşkusuzdur.*” Şeklinde belirlemede bulunmuştur. Burada görüleceği üzere binanın statik hesapları mühendisler tarafından, inşası müteahhit tarafından, denetimi belediye ve yapı denetim firmaları tarafından yapılmaktadır.

17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen deprem sonucu çok sayıda insanın hayatını kaybettiği bir bina ile ilgili kararında Yargıtay, bir yapının yıkılması olayında, hukuki durum saptanırken İş Kanunu, İmar Kanunu ve Afet Yönetmeliği gibi mevzuat hükümlerinin göz önünde tutulması gerektiği görüşündedir⁹⁸. Birden fazla kanun hükmüne gönderme yapılması birden fazla failin eyleminin neticeye katkısını gündeme getirmektedir.

2004 Yılında deprem ya da başka bir dış etken olmaksızın Konya İli’nde yıkılan Zümrüt Apartmanı’nın enkazında 92 kişi hayatını kaybetmiş, 30 kişi de yaralanmıştır. Konya’da bulunan 12 katlı apartman, 2 Şubat 2004 tarihinde aniden yıkılmıştır. Binanın çökme sebebine ilişkin çok sayıda bilirkişi raporu hazırlanmıştır. Binanın çökme nedenleri arasında; statik-betonarme projesindeki hatalar, projenin yerine tam olarak uygulanmaması, betonun çok

⁹⁶ Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 12; İki failin ayrı ayrı verdiği öldürücü dozda ilaç nedeniyle mağdurun ölümünün meydana geldiği ve hangi failin eyleminin ölümüne sebebiyet verdiğinin tespit edilemediği olayda, her iki failin de alternatif nedensellik kapsamında sorumlu tutulabileceği düşünülmektedir.

⁹⁷ Kühl, *Strafrecht: Allgemeiner Teil*, s. 214. Kanaatimizce nedensel görünmesine rağmen hangisinin neticeyi meydana getirdiği saptanamayan olaylar açısından “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi geçerlidir. Bu halde faillerin kasten öldürmeye teşebbüs suçundan sorumlu tutulması gerekmektedir.

⁹⁸ Yargıtay CGK., E. 2013/38, K2014/493, T. 18.11.2014.

kalitesiz oluşu, uygulamada ve projedeki demirin eksikliği, imalat ve işçilik hataları, zemin özellikleri ve farklı oturumların proje aşamasında dikkate alınmaması, bodrumdan itibaren 4 katta kolon ve perdelerin tamamının yetersiz oluşu sayılmıştır. İnşaatın fenni mesulü ve müteahhidinin, statik ve betonarme proje müellifinin ve inşaatın tüm aşamalarında, yapımında ve malzeme alımında hazır bulunan bir şahsın sorumlu olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca ilgili belediyenin üç imar personeli hakkında ayrı ayrı ceza tayin edilmiştir. Karar Yargıtay tarafından onanmıştır⁹⁹. Sanık müdafileri binanın daha sonradan kolon kesilmesi ve başka etkenlerden çökmüş olabileceğini ileri sürmüş fakat bu iddia ispat edilememiştir. Dikkat edilecek olursa, binanın yıkılmasının birden fazla nedeni olduğu ifade edilmiştir. Hem projelerde hatalar saptanmış hem de yapım sırasında ara kat ilave edilmesi ve düşük dayanımlı beton kullanılması majör sebepler olarak görülmüştür. Bu nedenle olayda kümülatif nedensellik bulunduğu kanaatindeyiz. İddia edildiği şekilde kolon kesildiği ispatlanabilmiş olsa idi bu durumda iki değil üç neden sonuca müessir olacağı için yine kümülatif nedensellikten bahsedilecekti. Yıkım sebebi olarak gösterilen nedenlerin ayrı ayrı neticeyi gerçekleştirmeye elverişli olması (bir diğeri olmaksızın) halinde alternatif nedensellik söz konusu olacaktır. Benzer bir olayda Yargıtay¹⁰⁰, projede hatalar bulunması, betonun kalitesiz oluşu yanında, zemin katta genişletme yapılması ve üste de bir kat eklenmesini yıkım neticesi bakımından nedensel bulmuştur.

23.10.2011 tarihinde Van'ın Erciş İlçesi'nde meydana gelen depremde yıkılan bir otelde iki kişinin öldüğü olayda; bina sahibi, inşaatın teknik uygulama sorumluluğunu üstlenen inşaat mühendisi (fenni mesul), binanın statik projesini çizen mühendisi, yapı kullanma izin belgesini tetkik eden belediye fen memuru, bina mahallini tetkik eden belediye fen memuru, bina mahallini tetkik eden belediye görevlisi, yapı ruhsatını onaylayan belediye başkanı ayrı ayrı cezalandırılmıştır¹⁰¹.

Kararda;

statik proje ve hesap raporlarından, malzeme sınıfının C16, donatı sınıfının ise S220 olarak belirlendiği, binaya ait karot numuneler üzerinde gerçekleştirilen merkezi basınç deneyi sonucunda, numunelerin ortalama basınç dayanımının 11.42 N/mm² olarak elde edildiği, ...taşıyıcı elemanların donatı detaylandırmasında yetersizlikler olduğu, binada projelendirme, yapım ve iş bitimi aşamalarında Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkındaki Yönetmelik ve İmar Kanunu esaslarına yeterince uyulmadığının belirlendiği, ...sanık ...'nin yapının "Fenni mesulü" olduğu, ancak fenni mesul olmaktan kaynaklanan görevlerini yerine getirmediği, dolayısıyla binanın yıkılmasına neden olan imalat hatalarından sorumlu olduğu, sanık ...'in dava konusu binanın sahibi ve müteahhidi olarak yapımından sorumlu olduğu halde yürürlükteki kurallara uygun bir inşaat yaptırmak bakımından kendi üzerine düşen dikkat ve özeni göstermemesi nedeniyle sorumlu olduğu, somut olayda... Otelinin yapımı ve inşaatı aşamasında gereken sorumlulukların alınmadığı, mimari projesi olmadığı halde yeni yapı ruhsatı verildiği, mimari projesi olmayan bir bina ile ilgili ruhsat veren, bu hususta üzerlerine düşen dikkat ve özeni göstermeyen gerekleri yerine getirilmeden yapı ruhsatı düzenleyen ilgili belediye personelleri ..., ..., ... ile yapı kullanma izin belgesinin düzenleyen ilgili belediye personeli ..., ..., ... ile yapı kullanma izin belgesini düzenleyen ..., ..., ... ve ...'nin meydana gelen ölümler ve yaralanmalar bakımından cezai sorumlulukları yoluna gidilmesi gerektiği

⁹⁹ Yargıtay 9. CD., E. 2009/21303, K. 2010/2337, T. 23.02.2010.

¹⁰⁰ Yargıtay 12. CD., E. 2020/11702 K. 2024/7099 T. 04.12.2024.

¹⁰¹ Yargıtay 12. CD., E. 2020/12146 K. 2022/4386 T. 06.06.2022.

belirtilmiştir. Dikkat edilecek olursa burada binanın çökmesine sebep olan majör neden ortaya konulamamaktadır. Projelerin ve statik hesapların hatalı olması nedeni ile mi yoksa kullanılan betonun kalitesizliği nedeni ile mi binanın çöktüğü belli değildir. Şayet ‘her iki hareket de tek başına nedenseldir’ denilebiliyorsa alternatif nedensellik söz konusudur. Ancak sayılan iki hareket tek başına neticeyi meydana getirememekte fakat ikisi birleşince göçme meydana gelmiştir. Bu sebeple somut olayda kümülatif nedensellik söz konusudur. Kararda bu hususların tartışılmadığını görmekteyiz.

Yargısal tabirle hangi eylemin sonuca müessir olduğu, özellikle birden fazla taksirli hareketin eklenilerek sonucu meydana getirdiği bu gibi durumlarda uygun sebep teorisinin daha işlevsel olduğu görülmektedir. Yüksek mahkeme de uygun illiyet bağına göre karar tesis etmiştir.

Uygun illiyet bağı teorisine göre, bir hareketin nedensel sayılabilmesi için onun ‘hayatın olağan akışına’ ve ‘genel hayat tecrübelerine’ göre neticeyi meydana getirmeye elverişli olması gerekir. Buna karşılık, eğer hareket olağan dışı, atipik ya da istisnai bir sonuca yol açmışsa, bu durumda hareket ile netice arasında nedensellik bağının kurulamaması ve dolayısıyla söz konusu neticenin faile yüklenememesi gerekir¹⁰². Kanaatimizce taksirli suçlarda kümülatif nedensellik bir nevi atipik bir duruma işaret etmektedir. Bu nedenle bu suçlarda uygun sebep teorisinin illiyet bağına açıklamakta daha fonksiyonel olduğunu düşünmekteyiz.

Yargıtay tarafından yapılan bir başka yargılamada¹⁰³ yıkılan binaya ait ortalama beton basınç dayanımının çok düşük olduğu, demir etriye aralığı açısından yetersizlikler bulunduğu, taşıyıcı elemanların donatı detaylarında yetersizlikler olduğu, beton numuneler içinde standart dışı büyüklükte agreganın mevcut olduğu saptanmıştır. Kabule göre yıkılan binanın teknik uygulama sorumlusu olan inşaat mühendisi sanık hakkında taksirle ölüme neden olma suçundan mahkûmiyet hükmü kurulmuştur. Dava kapsamında 23.11.2011 tarihinde hazırlanan bilirkişi raporunda; binanın, zemin ve 4 normal olmak üzere toplam 5 kattan oluştuğu bildirilmiştir. Raporda “*en üst katta depremden bir yıl önce ev sahibince kapatıldığı belirtilen teras kat bulunduğ*” bildirilmiştir. Kanaatimizce yargılamanın aşamalarında bahsi geçen teras kat yeterince incelenmemiştir. Zira bu kat yapı ruhsatına aykırı olarak sonradan yapılmışsa binaya ilave yük getireceği tartışmasızdır. Bununla birlikte yapının taşıyıcı sistemindeki kusurlar birleşerek yıkıma yol açmışsa, bu durumda kümülatif nedensellik durumu ortaya çıkmaktadır. Bu hususa Yargıtay kararında hiç değinilmemiştir. Bu durumda yapının teknik uygulama sorumlusu ile birlikte yapı sahibinin de sorumlu tutulması gerekmektedir. Kaçak kat çıkılmasında olduğu gibi; kolon kesilmesi ve taşıyıcı sisteme müdahale edilmesi durumunda da kümülatif nedensellik meydana gelmektedir. Bir başka anlatımla, binanın beton kalitesinin kötü olmasına rağmen ayakta kaldığı fakat ilave edilen kat nedeniyle yıkıldığı olayda birden fazla nedensellik bir arada bulunmaktadır. Zira kat ilave edilmemiş olsa kötü betona rağmen bina ayakta kalacaktır. Aynı

¹⁰² Tekin, “Taksirli Suçta Üçüncü Kişinin Eklenen Hareketleri ve Neticenin Objektif Öngörülebilirliği: Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararının (K. 2015/146) Değerlendirilmesi”, s. 1199.

¹⁰³ Yargıtay 12. CD., E. 2020/4569 K. 2023/4118 T. 18.10.2023.

şekilde beton sınıf yönetmeliğe uygun olsa, ilave edilen kata rağmen bina yıkılmayacaktır. Bu nedenle meydana gelen netice bakımından kümülatif nedensellik bulunmaktadır.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin yargılamasına konu olan¹⁰⁴ bir başka olayda, yıkılan bina hakkında bilirkişi raporu hazırlandığı görülmektedir. Binanın yıkılmasında mevzuata aykırı imalatlar saptanmış ve binanın fenni mesulü ile yapı sahibi hakkında ceza tayin edilmiştir. Dayanak raporda sürekli temel kirişlerinin zemin emniyet gerilmesi, kesit ve donatı alanı açısından %56'sının yetersiz olduğu, zemin kat kolonlarının kesit ve donatı alanı açısından %8'nin yetersiz olduğu, kirişlerin kesit ve donatı alanı açısından %4'ünün yetersiz olduğu belirlenmiştir. Dikkat edilecek olursa binanın yıkılmasına sebep olan eylem yalnızca kötü malzeme ile inşaat yapmak değildir. Burada ruhsata esas olan projelerin de eksik ya da hatalı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda proje hatası ve yapım sırasında kötü malzeme kullanma eylemlerinin yıkım neticesi açısından kümülatif nedensel olduğu sonucu çıkmaktadır. Yargıtay kararında bu husus tartışılmamıştır.

30 Ekim 2020 tarihinde Ege Denizi açıklarında meydana gelen deprem sonrası İzmir İli'nde yıkılan bir binaya ilişkin yapılan yargılamada; yıkılan yapının müteahhidi projelerde öngörülen beton sınıfının sağlanmaması, demir donatı imatlarının proje ile uyumlu olmaması nedeni ile sorumlu tutulmuştur. Yıkılan yapının statik-betonarme projesini hazırlayan mühendis de mevzuat hükümlerine aykırı proje tanzim etmesi nedeni ile kusurlu bulunmuştur. Zira bilirkişi raporunda;

“beton dayanım sınıfının sağlanamadığı, yerinden alınan donatı kuponu numunelerinin deney sonuçlarına göre bazı nervürlü donatıların mekanik şartları sağlamadığı, yerinde yapılan incelemelerde tüm etriyelerin uçlarının bina betonarme uygulama projesi çizim paftaları ve 1975 Deprem Yönetmeliği hükümlerine aykırı olarak imal edildiği, betonarme kirişler için etriye hesabının yapıldığı; ancak betonarme uygulama projesinde bazı kirişlerde mesnet bölgesine yerleştirilmesi öngörülen etriyelerin statik hesap raporunda hesapla bulunan etriye miktarından daha az olarak gösterildiği, betonarme kolon elemanlar için etriye hesabının, birleşim bölgesi için kesme hesabının yapılmadığı, yapının statik - betonarme projesi hesap raporunun incelenmesine göre 1975 Deprem Yönetmeliği'nde belirtilen ardışık katlar arası öteleme sınırının kontrol edilmediği, bina blokları arasında bırakılan deprem derzi boşluğunun 1975 Deprem Yönetmeliği'ne göre yetersiz olduğu”¹⁰⁵

belirtilmiştir. Görüldüğü gibi yapıda kullanılan malzeme kalitesizliği ve projelerin hazırlanması sürecindeki teknik hatalar binanın göçmesine neden olmuştur. Bu durumda projenin hatalı yapılması ve kötü malzeme kullanımı binanın göçmesi açısından kümülatif nedensel görülmektedir. Hem projenin hatalı olduğu, bilimsel hesaba dayanmadan proje yapıldığı hem de kalitesi düşük beton kullanılması nedeniyle göçen bina ile ilgili kararında Yargıtay proje müellifi ve fenni mesul hakkında ayrı ayrı ceza tayin etmiştir¹⁰⁶.

İzmir depremi sonrası Yargıtay tarafından onama kararı¹⁰⁷ verilen bir başka olayda yıkılan binanın projelerinde sonuca müessir eksiklikler bulunduğu, yapım açısından yetersiz

¹⁰⁴ Yargıtay 12. CD., E. 2020/4862 K. 2023/3148 T. 20.09.2023.

¹⁰⁵ Yargıtay 12. CD., E. 2023/6692 K. 2024/461 T. 07.02.2024

¹⁰⁶ Yargıtay 12. CD., E. 2023/5927 K. 2024/3778 T. 09.07.2024

¹⁰⁷ Yargıtay 12. CD., E. 2023/5829 K. 2023/5597 T. 13.12.2023

malzeme kullanıldığı, uygulama ve işçilik hataları ile birlikte denetimdeki yetersizliklere vurgu yapılmıştır. Kararda özetle

“Binanın statik hesabında; bodrum kat eleman hesaplarının, deprem yük hesaplarının, etriye hesaplarının, bina yer değiştirme hesaplarının 1975 Deprem Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak yapılmaması nedeni ile statik proje müellifinin ve statik - betonarme projeye onay veren mercilerin, mevcut beton mukavemetinin statik projede öngörülen beton sınıfını sağlamaması, projede öngörülen donatı sınıfının kullanılmaması ve bodrum kat imalatının betonarme ve mimari projeye aykırı olarak yapılmış olması nedeni ile bina fennî mesulünün, sürveyanının ve bina müteahhidinin, ayrıca bodrum kat özelinde taşıyıcı sistemin projesine aykırı şekilde imalatının tamamlanmasına rağmen tadilat ruhsatı aşamasında ve yapı kullanma izin belgesi aşamasında ruhsat ve izin düzenleyen mercilerin”

sorumlu olduğu belirtilmiştir. Yıkıma neden olan eylem açısından proje hatası ve yetersiz malzeme kullanımına ilişkin yukarıda yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Sanıklardan birisi olan ve binanın fennî mesulü olan... aşamalarda ve temyiz dilekçesinde *“yıkılan binanın altındaki dükkânlarda zaman içerisinde kolon kesme ya da binaya zarar verecek şekilde tadilat yapıldığını duyduğunu, binanın bu sebeple yıkıldığını”* iddia etmiştir. Bilirkişi raporunda düşey taşıyıcı sistemlerin kesilmediği net olarak saptanmıştır. Ancak bu olasılığın değerlendirilmesinde/incelenmesinde yarar bulunmaktadır.

Bilindiği gibi ruhsatlı olan veya olmayan binalarda tadilat yapılması olaylarına sıklıkla rastlanılmaktadır. Zemin katların ticari mülke dönüştürülmesi, kolon kesilmesi, perdeler zarar verilmesi, taşıyıcı nitelikteki duvarların kaldırılması, binaya ekstra yük getirecek kaplama malzemesi kullanılması, kaçak kat çıkılması, döşeme ve kirişlerin kesilmesi gibi pek çok sebeple binanın yıkılması mümkündür. Bu sebepler “Bina Yıkılmasına Neden Olan Fiil ve Teknik Faktörler” başlığı altında incelenmiştir. Sayılan bu sebeplerden herhangi birisi veya birkaçının yıkım neticesi bakımından yeterli ve elverişli olması halinde alternatif nedensellikten bahsedilebilir. Ancak sayılan sebeplerin tek başına neticeyi doğurma bakımından yeterli olmadığı, ancak sebeplerin bir araya gelmesi sonucunda yıkım olayının yaşanması halinde kümülatif nedensellik söz konusu olacaktır. Örneğin *“Binanın deprem kuşağı bir zeminde yapıldığı, deprem kuşağında yapılacak binalarda uyulması gereken teknik kuralların neredeyse hiçbirine hem proje aşamasında, hem inşaat aşamasında, hem de ruhsatlandırma aşamasında uyulmadığının açıkça ortaya konulduğu”*¹⁰⁸ olayda nedensellik bağının açıkladığımız kriterlere göre tayin edilmesi gerekmektedir. Sebeplerden herhangi birinin neticeye katkısı önemsiz derece az ise bu durumda nedensellik bağının bulunmadığı kabul edilmelidir. Örneğin beton kalitesinin çok düşük olduğu ve binanın deprem yaşanmasa dahi ayakta durmakta güçlük yaşadığı binada proje aşamasında demir donatı oranının yalnızca % 2 eksik olması (%98 tam olması) bu nevidendir. Hareketin sonuca müessir olup/olmadığı her somut olayda değerlendirilmeli, bu elverişlilik karar yerinde gösterilmelidir.

Belirtmek gerekir ki, kümülatif nedensellik sadece bina göçmesi durumunda değil başkaca olaylar bakımından da gündeme gelebilir. Öğrenci yurdunda meydana gelen yangın nedeniyle on bir öğrenci ile bir belletmenin öldüğü, on altı kişinin de yaralandığı olayda;

¹⁰⁸ Yargıtay 12. CD., E. 2023/2439 K. 2023/2401 T. 04.07.2023

“...tanzim edilen bilirkişi raporlarında olaya konu binada tespit edilen, olayın meydana gelmesine ilişkin eksikliklerin, elektrik tesisatının eski olup yenilenmesinin ve bakımının yapılmamış olması ile aşırı akım durumunda elektrik akımını kesecek röle sisteminin mevcut olmadığı, acil çıkış kapılarının yangına 60 dk dayanacak nitelikteki malzemeden yapılması gerektiği halde binadaki acil çıkış kapılarının PVC malzemeden yapılmış olup kapı genişliğinin 70 cm den az, yüksekliğinin 190 cm olması gerekirken 1. katta bulunan yangın merdiveni kapısının genişliğinin 57 cm olduğu, yangın uyarı ve algılama sistemlerinin olmadığı, yangın tatbikatının yapılmadığı, yurt binasında kaçış merdivenine bir pencereden ulaşılması gerektiği ve pencere geçişinde kullanılan malzemelerin en az 30 dk yangına dayanıklı malzemeden yapılması gerektiği, kaçış merdivenine bir odadan geçilerek ulaşılması ve bu oda kapısının kendiliğinden kapanır olması ile kilitli tutulması gerektiği halde yurt binasında bu donanımına sahip bir alanın bulunmadığı...”¹⁰⁹

tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi hem yangının başlangıcı hem de yangın anında binada bulunanların güvenle tahliyesi bakımından birden fazla kural ihlali söz konusudur. İstenmeyen neticenin gerçekleşmesi açısından birden fazla sebebin birleştiği bu olayda da kümülatif nedensellik söz konusudur.

23.10.2011 Tarihinde yaşanan Van depreminde yıkılan bir bina ile ilgili olarak

“yapı ruhsatına göre bina, dükkân olarak kullanılan zemin ve konut olarak kullanılan 3 normal olmak üzere toplam 4 kattan oluşmaktadır. Mimari projeden ise binanın zemin ve 4 normal kat olmak üzere toplam 5 kattan oluştuğu görülmektedir. Dosya kapsamında binaya ait yapı ruhsatında belirtilen zemin kat yüksekliği mimari ve statik projeler ile uyumlu olmadığı”

tespit edilmiştir. Ayrıca beton dayanımının düşük olduğu, zemin kat kolonlarının kesit ve donatılarının %4’ünün yetersiz olduğu belirlenmiştir¹¹⁰. Yargıtay somut olayda “*meydana gelen neticeler bakımından birden fazla kişinin taksirli davranışlarının müessir olduğu*” sonucuna ulaşmıştır.

Yargıtay bir başka kararında teknik uygulama sorumluluğunu üstlenen fenni mesul inşaat mühendisi olan sanık ile binanın sahibi ve müteahhidi olan sanığın cezalandırılmalarına karar vermiştir¹¹¹. Bu olayda beton dayanımının düşük olduğu tespit edilmiş ve aslında aynı nedensel sonuçtan birden fazla fail sorumlu tutulmuştur.

SONUÇ

Ceza hukukunda nedensellik bağı, failin hukuka aykırı eylemi ile meydana gelen netice arasındaki bağlantıyı ortaya koyarak cezai sorumluluğu belirleyen temel bir kavramdır. Ancak tek bir nedene indirgenemeyen ve birden fazla faktörün bir araya gelerek neticeye yol açtığı karmaşık olaylarda, klasik nedensellik teorileri (örneğin şart teorisi) açıklayıcılığını yitirmektedir. Özellikle çok aktörlü suçlarda, failin eyleminin netice üzerindeki katkısının ortaya konulması ve her bir failin sorumluluğunun belirlenmesi, adil bir cezai sorumluluk tesis edilmesi bakımından elzemdir.

Çalışmada, bina yıkılmasına neden olan olaylarda kümülatif nedenselliğin nasıl değerlendirileceği hem Türk hem de Alman ceza hukuku öğretisi ve yargı kararları ışığında ele

¹⁰⁹ Yargıtay 12. CD., E. 2022/10071 K. 2024/2994 T. 05.06.2024

¹¹⁰ Yargıtay 12. CD., E. 2022/7981 K. 2023/4116 T. 18.10.2023

¹¹¹ Yargıtay 12. CD., E. 2020/3974 K. 2022/4602 T. 13.06.2022; Yargıtay 12. CD., E. 2020/4147 K. 2022/9940 T. 13.12.2022.

alınmıştır. İncelenen Yargıtay kararlarına konu olan olaylarda düşük kaliteli malzeme kullanımı, mühendislik ve proje hataları, yapı denetim süreçlerindeki aksaklıklar, idari denetim eksiklikleri ve zemin etütlerindeki eksiklikler çoğu zaman birleşerek yıkıma neden olmaktadır. Bu gibi olaylarda, tek bir nedenin neticeyi meydana getirmeye yeterli olmaması ancak birden fazla nedenin birleşerek neticeyi doğurması durumunda, kümülatif nedensellik devreye girmektedir. Yargıtay kararları bu noktada objektif isnadiyet teorisini esas alarak, failin davranışının netice üzerinde hukuka aykırı risk yaratıp yaratmadığını da göz önünde bulundurmaktadır.

Çalışmada ayrıntılı biçimde incelenen kararlar, teknik uygulama sorumlusu, müteahhit, mühendis, yapı denetim firması ve belediye görevlileri gibi çok sayıda failin sorumluluğunun zincirleme şekilde ortaya çıktığını göstermektedir. Yüksek Mahkeme'nin kararlarında vurgulanan “*ortak kusur*”, “*sonuca müessir hareket*”, “*birleşen nedenlerin birlikte netice doğurması*” ve “*zincirin her halkasının neticeye katkısı*” ifadeleri, kümülatif nedenselliğin uygulamadaki önemini yansıtmaktadır.

Alman ceza hukukunda da benzer şekilde kümülatif nedensellik teorisinin objektif isnadiyet ilkesiyle desteklendiği ve failin sosyal risk alanına göre sorumluluğunun belirlendiği görülmektedir. Bu yaklaşım, yalnızca mekanik nedensellik bağı ile yetinmeyip failin eyleminin hukukken değer taşıyıp taşımadığına odaklanarak, ceza sorumluluğunun daha dengeli bir şekilde paylaşılmasını hedeflemektedir.

Sonuç olarak, ceza hukukunda kümülatif nedensellik bağının; gerek doktrin gerekse yargı kararlarında daha sistematik bir şekilde ele alınması ve hukuki güvenliği sağlayacak şekilde somut olaylara uygulanabilir çerçeveler geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle bina yıkılması gibi toplumsal sonuçları ağır olan olaylarda, teknik, hukuki, toplumsal ve idari faktörlerin bir arada değerlendirilerek adil bir sorumluluk paylaşımının yapılması, hem mağdurların adalet beklentisini karşılayacak hem de kamu düzeninin korunmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmamızda yer verdiğimiz yargı kararlarında nedensellik bağının yeterince tartışılmadığını görmekteyiz. Özellikle birden fazla sebebin sonuca müessir olduğu olaylarda hangi faile hangi hareketi nedeniyle ceza verildiği yeterince açık değildir. Bu nedenlerin ayrı ayrı istenmeyen sonucu doğurmaya elverişli mi olduğu, yoksa birleşerek mi etki doğurduğu pek çok olayda cevapsız kalmıştır. Yine sonuca etkili olmayan proje ve imalat hatalarının yeterince açık ortaya konulmadığı kanaatindeyiz. Bina yıkılmalarında ortaya çıkan bir başka durum da binaya sonradan kat eklemek, taşıyıcı sisteme müdahale etmek, duvar kaldırmak gibi eylemlerin yıkıma neden olmasıdır. Bu tür iddialar ya hiç tespit edilmemiş ya da kararlara yansımamıştır. Hâlbuki bu durumda yıkıma neden olan veya ihmal bakımından denklem daha da karmaşık hale gelmektedir. Yargı kararlarında bu hususun yeterince ele alınmadığı görüşündeyiz.

Bütün bu değerlendirmeler, ceza hukuku uygulamasında çok aktörlü olaylarda failin sorumluluğunu belirlemede yalnızca fiziksel nedensellik bağının değil; hukuka aykırı risk yaratma, objektif isnadiyet ve toplumsal risk paylaşımı gibi unsurların da dikkate alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Böylece, ceza hukukunun hem bireysel sorumluluğu hem de toplumsal adaleti sağlama işlevi güçlendirilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Ayça ve Özlem Çalışkan. “Yapıların Deprem Performansını Artırmak Amacıyla Kullanılan Malzemeler ve Güçlendirme Teknikleri”. 6 th International Conference on Applied Engineering and Natural Sciences, (2024), s. 546-556.
- Akbulut, Berrin. “Deprem Nedeniyle Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalara Ait Ceza Hukuku Sorunlarına İlişkin Bazı Tespitler”. *SÜHFD*, Cilt 31, Sayı 2 (2023): s. 569-628.
- Akbulut, Berrin. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 5. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Akdağ, Fazıl ve Figen Beyhan. “Bir Deprem Ülkesinde Mimarlık Eğitim Sürecinin İrdelenmesi.” *Online Journal of Art and Design*, Cilt 12, Sayı 1 (2024): 88-103.
- Arslan, Uğur. “Çevre Ceza Hukukunda Nedensellik Bağının Tespiti Sorunu ve Çözüm Önerileri.” *EBYÜ-HFD* 26, S. 1, (2022): 153-195.
- Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 23. Bası. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Aykanat, Mehmet ve Melikşah Aydın “Osmanlı Hukukunda Bina veya Yapı Eseri Malikinin Sorumluluğu”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1 (2020): s. 209-236.
- Başer Doğan, Zehra. “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı ve Objektif İsnadiyet”. Doktora Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2020.
- Boz, Burak. “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı”. Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2016.
- Celep, Zekai ve Nahit Kumbasar. “Deprem Yapılar Üzerindeki Etkileri ve Yapısal Tasarım İlkeleri.” *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1 (2007): 37-44.
- Centel, Nur ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022.
- Ceyhan, Murat. *Ceza Hukukunda Netice*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Çiçek, Mustafa. “Türk ve Alman Ceza Hukukunda Yan Yana Faillik”. *EBYÜ-HFD*, Cilt 26, Sayı 2 (2022): s. 561-596.
- Demirtaş, Rıdvan. “Türkiye’de Yapı Denetim Sistemi ve Bina Güvenliği İlişkisi”. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2019.
- Doğangün, Adem. “Performance of Reinforced Concrete Buildings During the May 1, 2003 Bingöl Earthquake in Turkey”. *Engineering Structures*, Cilt 26, Sayı 6, (2004), s. 841-856.
- Dülger, Murat Volkan, Merve Bakdur ve Onur Özkan. “Ceza Hukukunda Objektif İsnadiyet.” *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt 15, Sayı 44 (2020): 741-764.
- Erdik, Mustafa, “İstanbul Deprem Erken Uyarı ve Acil Müdahale Sistemi,” in Şehirlerimizin Geleceği: Tehditler ve Fırsatlar, ed. Mustafa Küçükural, İsmail Şaşmaz, Nevzat Albayrak, Erkan Baltacı ve Fatih Göksoy, İstanbul: Over, 2011, 47-51.
- Ersoy, Uğur ve Özcebe, Güney. *Betonarme*. Ankara: Evrim Yayınevi, 2018.
- Fletcher, George P. *Rethinking Criminal Law*. Boston: Little, Brown and Company, 1978.
- Gökdoğan Tuncel, Aybüke Nur, Nihat Sinan Işık ve Seyhan Fırat “6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Zemin Davranışları: Vaka Analizi”. *Türk Mühendislik Araştırma ve Eğitimi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1 (2024), s. 48-57.
- Hakeri, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 19. Baskı, 2016.
- <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/yikilan-binalarin-sorumlulari-yargilanıyor/3472234>

- İnel, Mehmet, Hayri Baytan Özmen, Bayram Tanık Çaycı. “Simav ve Van Depremleri (2011) Yapı Hasar Nedenlerinin Değerlendirilmesi”. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Cilt 19, Sayı 6 (2013): s. 256-265.
- Jescheck, Hans-Heinrich ve Thomas Weigend. *Lehrbuch des Strafrechts: Allgemeiner Teil*. Berlin: Duncker & Humblot, 1996.
- Johannes Wessels, Werner Beulke ve Helmut Satzger. *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 46. Aufl., Heidelberg: C.F. Müller, 2017.
- Karahan Tarım, Nur. “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı (İngiliz ve Amerikan Hukuku ile Mukayeseli)”. Doktora Tezi, Trabzon Üniversitesi, 2022.
- Kaser, Max. *Roman Private Law*. Durban: Butterworths, 1996.
- “Kausalität: Definition, Äquivalenztheorie und Problemfälle”, Lecturio Jura-Magazin, <https://www.lecturio.de/mkt/jura-magazin/kausalitaet-definition-aquivalenztheorie-und-problem-falle/#:~:text=wegen%20Versuchs%20strafbar.,2.,und%20ohne%20Abwandlung%20angewendet%20werden>.
- Kelsen, Hans. “Nedensellik ve İsnadiyet.” (Çeviri: Zeki Hafızoğulları). *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 35, Sayı 1, (1978): 219–34.
- Kılıç, Büşra. “İmar Aflarının Kent Güvenliği Üzerindeki Etkileri: 1984–2018 Örneği.” Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2020.
- Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmüş. *Ceza Genel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Kühl, Kristian. *Strafrecht: Allgemeiner Teil*. 8. Auflage. Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2013.
- Ömeroğlu, Ömer. “Ceza Hukukunda Nedensellik İlişkisi Üzerine (Teoriler Dışında Bir Bakış)”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 15, Özel S., (2014): 1529-1582.
- Öntan, Yaprak. “Ceza Hukukunda Davranış ve Netice”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2020.
- Özbek, Veli Özer, Mehmet Nihat Kanbur, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Özbek, Veli Özer. “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağlantısı ve Neticenin Objektif Yüklenebilirliği Teorisi”. *Ceza Hukuku Dergisi*. Cilt 2, Sayı 5, (2007): 47-71.
- Özen, Rabia Safa. “Mimari Tasarımda Betonarme Yapıların Türk Deprem Yönetmeliği Açısından Taşıyıcı Sistem Düzensizliğinin Değerlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2018.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Puppe, Ingeborg. “Die Kausalität im Strafrecht”. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW)*, S. 92, (1980), s. 863-892.
- Rengier, Rudolf. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. 11. Auflage, München: C.H. Beck, 2020.
- Roxin, Claus. *Strafrecht – Allgemeiner Teil, Band I*. München: C.H. Beck, 2020.
- Sağlam, Mehmet ve Esra Bostancıoğlu, “Taşıyıcı Sistem Tasarımı Kaynaklı Deprem Hasarlarının Değerlendirilmesi: Gaziantep Örneği”. *Mimarlık, Planlama, Tasarım Alanında Akademik Analiz ve Tartışmalar*, Sayı 69, (t.y.), s. 77.
- Saraç, Filiz. “Bina Çökmesine Neden Olma Sureti ile Genel Güvenliğin Taksirle Tehlikeye Sokulması Suçu”. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, 2008.
- Schönke, Adolf, Horst Schröder ve Theodor Lenckner. *Strafgesetzbuch: Kommentar* (26. Auflage). München: C.H. Beck 2001.

- TBMM Deprem Araştırma Komisyonu. 6 Şubat 2023 Tarihli Depremlerin Sonuçlarının Araştırılması Raporu. Ankara: TBMM Yayınları, 2023.
- TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası 2023 Tarihli Deprem Raporu.
- Tekin, Derya. “Taksirli Suçta Üçüncü Kişinin Eklenen Hareketleri ve Neticenin Objektif Öngörülebilirliği: Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararının (K. 2015/146) Değerlendirilmesi”. *SÜHFD*, C. 33, S. 2, 2025, s. 1169-1208.
- Toroslu, Nevzat ve Metin Feyzioğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.
- Tröndle, Herbert ve Thomas Fischer *Strafgesetzbuch und Nebengesetze: Kommentar*. 50. Auflage, München: C.H. Beck, 2001.
- Uruşak, Uğur. “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, Sayı 1 (2015): s. 666-709.
- Yenisey, Feridun. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 202.
- Yıldız, Kübra. “Haksız Fiil Hukukunda Nedensellik Bağının Belirlenmesi”. *SÜHFD*, Cilt, 30, Sayı 3 (2022): s. 1115-1158.
- Yurtlu, Fatih. “Mevzuata Aykırı İnşa Edilen Yapıların Depremde Yıkılması Nedeniyle Meydana Gelen Ölüm ve Yaralanmalar Bakımından Ceza Hukuku Sorumluluğu”. *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 81 (Deprem Özel Sayısı-I), (2023): s. 373-401.
- Yurtlu, Fatih. “Suç Teorisi Bakımından İhmali Suçların Yapısı”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 3, 2021, s. 581-638.
- Zimmermann, Reinhard. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996.

EXTENDED SUMMARY

CUMULATIVE CAUSATION

IN THE CONTEXT OF CAUSING THE COLLAPSE OF A BUILDING

Mustafa Limoncu PhD

Attorney at Law, mustafalimoncu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6293-0284>

This study examines the concepts of causality, particularly cumulative and alternative causation, within the field of criminal law. In offenses that result in harm, establishing a causal link between the perpetrator's act and the outcome is fundamental. However, classical theories such as the *conditio sine qua non* (but-for test) often fall short in explaining situations where harm results from a combination of independent acts or omissions by multiple individuals. In such scenarios—commonly observed in building collapses, medical malpractice cases, or large-scale accidents—the law must determine how responsibility is to be allocated when no single action alone would have produced the result.

How should criminal liability be apportioned when several actions, none of which are sufficient on their own, collectively cause a harmful result? The issue becomes particularly significant in the aftermath of catastrophic events, such as the 1999 Marmara and 2023 Kahramanmaraş earthquakes, which revealed systemic failures in construction, regulation and oversight. The study does not aim to offer engineering solutions, but instead analyzes, from a legal perspective, which actions constitute criminally relevant conduct and how such conduct should be attributed to specific actors. It further seeks to determine how liability can be assigned fairly and proportionately in such multi-actor events.

Traditional theories in criminal law—*conditio sine qua non*, adequate causation and objective imputation—have long been used to assess liability. While sufficient for linear, single-cause events, they prove inadequate in more complex scenarios involving overlapping or combined causes. In such cases, cumulative causation emerges as a critical theoretical tool.

In Turkish law, by contrast, cumulative causation lacks explicit theoretical grounding. Cases are often adjudicated using general principles of fault and causality, with little conceptual clarity. Judicial decisions rarely refer directly to the notion of cumulative causation, and the resulting legal uncertainty often leads to inconsistent or rushed judgments, particularly in high-profile cases with intense public scrutiny.

This study aims to address this gap in Turkish criminal law by examining how cumulative causation can better reflect complex realities in cases such as structural failures. To this end, both Turkish and German legal literature have been reviewed, and relevant court decisions have been analyzed.

The research is based on a qualitative and doctrinal legal methodology. It includes an examination of case law from the Turkish Court of Cassation, decisions from the German Federal Court (BGH), expert engineering reports, and scholarly publications. In some instances, references are made to construction-related legislation and administrative regulations.

The study finds that, in most cases involving building collapse, no single action was independently responsible for the outcome. Rather, it was the convergence of multiple negligent or unlawful behaviors—such as substandard materials, flawed engineering designs, inadequate inspection, and unauthorized modifications—that produced the disaster. These findings strongly support the relevance of cumulative causation in criminal liability assessments. Despite this, Turkish courts often fail to distinguish cumulative causation from alternative causation, contributing to uncertainty in the allocation of responsibility. This gap sometimes results in impunity or unjust punishment, depending on how the court interprets the chain of events.

For example, if a contractor uses poor-quality concrete and an engineer fails to comply with seismic design standards, neither act may be sufficient on its own to cause the building to collapse. However, taken together, they lead to the harmful result. In such cases, failure to apply a cumulative causation framework could obscure individual contributions to the shared harm.

The study concludes that cumulative causation should be more explicitly integrated into Turkish criminal law, especially in cases involving multiple contributing factors. Where harm arises from the combined actions of different actors, liability should be understood as the product of a chain of causally linked events rather than isolated acts. Legal evaluations should consider the contribution of each actor in light of the whole sequence of events.

A key limitation of the study is the lack of conceptual clarity in Turkish judicial decisions, which rarely articulate whether the case involves cumulative or alternative causation. This absence weakens the reasoning behind court judgments and makes it difficult to ensure consistent and fair outcomes across similar cases. There is also a shortage of academic work on the subject within Turkish legal literature, making comparative analysis more reliant on German jurisprudence and doctrine.

The study recommends that the concept of cumulative causation be formally recognized in Turkish legal doctrine and supported by judicial education. These reforms would not only enhance the fairness of criminal liability but also help prevent future disasters by improving risk awareness and accountability.

Ultimately, the proper recognition of cumulative causation can help ensure that criminal law keeps pace with the realities of modern, complex harm scenarios. A failure to do so risks unjust outcomes—where either innocent parties are punished or guilty actors escape liability due to analytical shortcomings in how causation is legally assessed.